

**Strategia rozwiązywania problemów
społecznych Gminy Małdyty
na lata 2025-2030**

Małdyty 2024

Spis treści

Wprowadzenie	3
1. Uwarunkowania prawne Strategii.....	4
2. Zgodność Strategii z dokumentami strategicznymi i programowymi.....	6
3. Diagnoza sytuacji społecznej Gminy Małdyty	10
3.1. Ogólna sytuacja społeczno-ekonomiczna	10
3.2. Dominujące problemy w ujęciu pomocy społecznej.....	14
4. System pomocy i wsparcia w Gminie Małdyty.....	17
4.1. Zasoby instytucjonalne.....	17
4.2. Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych	18
5. Sytuacja wybranych grup społecznych	21
5.1. Rodziny z dziećmi	21
5.2. Osoby i rodziny doświadczające dysfunkcji.....	23
5.3. Osoby niepracujące i ubogie	27
5.4. Osoby z niepełnosprawnościami i długotrwale chorujące.....	29
5.5. Osoby starsze	30
6. Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią	32
7. Cele i kierunki działań.....	34
8. Sposób realizacji Strategii.....	44
8.1. Usługi społeczne oraz zadania publiczne zlecane podmiotom ekonomii społecznej ...	44
8.2. Koordynacja wdrażania Strategii.....	45
8.3. Ramy finansowe	45
8.4. Monitoring Strategii	46

Wprowadzenie

Lokalna polityka społeczna, w szerokim znaczeniu, stanowi działalność zmierzającą do poprawy standardów życia wszystkich mieszkańców wspólnoty samorządowej. Działania realizowane w jej ramach nie powinny więc koncentrować się jedynie na doraźnym bądź długookresowym wspomaganiu osób i rodzin w trudnych sytuacjach życiowych, powinny natomiast zmierzać do oddziaływania na świadomość społeczną oraz warunki życia, tak aby minimalizować ryzyko występowania problemów i dysfunkcji oraz maksymalizować zdolność osób i rodzin do ich samodzielnego przezwyciężania.

Wyrazem gminnej polityki społecznej jest strategia rozwiązywania problemów społecznych. Jej opracowanie stanowi obowiązkowe zadanie każdej gminy i powiatu, jednak od lokalnych władz zależy, jak ten obowiązek zostanie zrealizowany. *Strategia rozwiązywania problemów społecznych Gminy Małdyty na lata 2025-2030* została przygotowana w sposób uwzględniający potrzeby i oczekiwania różnych grup społecznych. W procesie tym wykorzystano ekspercko-społeczną Metodę Aktywnego Planowania Strategicznego, która łączy nieskoordynowany, rozproszony, w różnych instytucjach i organizacjach oraz umysłach liderów, potencjał wiedzy na temat lokalnych problemów, potrzeb i wyzwań. Dokument ten stanowi kontynuację strategii obowiązującej do 2024 roku, z uwagi na aktualność określonych w niej wyzwań i problemów społecznych.

Niniejszy dokument składa się z dwóch zasadniczych części. Za podstawę planowania strategicznego przyjęto diagnozę, która posłużyła identyfikacji i opisowi zjawisk społecznych oraz opracowaniu wniosków i wskazówek, które pozwoliły zaplanować cele i kierunki działań. Diagnoza aktualnej sytuacji społecznej uwzględnia czynniki determinujące warunki i jakość życia ludności, a także zewnętrzne objawy i przyczyny dominujących problemów – w ujęciu zarówno statycznym jak i dynamicznym, opisującym obserwowalne tendencje przynajmniej na przestrzeni ostatnich 3 lat, aby uwypuklić zachodzące procesy. Wśród głównych źródeł danych, wykorzystanych do opracowania diagnozy sytuacji społecznej Gminy Małdyty należy wskazać Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, Ocenę Zasobów Pomocy Społecznej i sprawozdania sporządzane przez gminę, sprawozdania z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Małdytach, raporty o stanie Gminy, a także inne informacje dostępne m.in. na stronach internetowych. Przy opracowaniu diagnozy, przyjęto zasadę posługiwania się najbardziej aktualnymi danymi rocznymi, aby zapewnić ich porównywalność na przestrzeni całego okresu analizy.

Część wdrożeniowa Strategii zawiera wizję projektowanych zmian oraz katalog niezbędnych kierunków działań, wypracowane na podstawie diagnozy sytuacji społecznej gminy, z uwzględnieniem istniejących uwarunkowań prawnych i programowych. Określone w niej zostały również ramy formalno-prawne procesu realizacji Strategii, metody i narzędzia monitoringu, usługi i zadania publiczne zlecane podmiotom ekonomii społecznej oraz główne źródła finansowania działań. Najważniejsze założenia zostały wypracowane podczas warsztatów planowania strategicznego, które odbyły się 21.10.2024 roku w Małdytach.

1. Uwarunkowania prawne Strategii

Kluczowym dokumentem z perspektywy lokalnej polityki społecznej jest *Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej*. Określa ona zadania w zakresie pomocy społecznej, rodzaje świadczeń z pomocy społecznej oraz zasady i tryb ich udzielania, organizację pomocy społecznej, a także zasady i tryb postępowania kontrolnego w zakresie pomocy społecznej. W świetle jej art. 2 pomoc społeczna to instytucja polityki społecznej państwa, mająca na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Organizują ją organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

Art. 3 ww. ustawy określa, że pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Jednocześnie jako zadanie pomocy społecznej wskazuje zapobieganie trudnym sytuacjom, przez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Na takich założeniach opiera się również niniejszy dokument, projektując zadania służące nie tylko rozwiązywaniu problemów społecznych, ale również ich zapobieganiu.

W świetle art. 17 ust. 1 pkt 1 *Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* zadaniem własnym gminy o charakterze obowiązkowym jest opracowanie i realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych. W jej ramach należy szczególnie uwzględnić programy pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz inne, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka. Ustawa precyzuje ponadto, w art. 16b pkt 2, elementy, które musi zawierać strategia. Są to:

- 1) diagnoza sytuacji społecznej, w tym określenie zdolności podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych
- 2) prognoza zmian w okresie objętym strategią,
- 3) określenie celów strategicznych projektowanych zmian, kierunków niezbędnych działań, sposobu realizacji strategii i jej ram finansowych, a także wskaźników realizacji działań.

Ponadto, zgodnie z art. 16b pkt 4 strategia opracowana przez gminę określa usługi społeczne w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, oraz zadania publiczne, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zlecane w trybie określonym w tej ustawie.

Istotnym dokumentem, z punktu widzenia zachodzących obecnie zmian w pomocy społecznej oraz przyjętych kierunków rozwoju usług społecznych i deintytucjonalizacji jest *Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych*. Ustawa ta

określa zasady przyjmowania przez gminę programów usług społecznych; zasady tworzenia, zadania, organizację oraz zasady działania centrum usług społecznych, zwanego dalej „centrum”; a także zasady realizowania programów usług społecznych przez centrum. Zdefiniowane tu zostały usługi społeczne, a także określono zadania centrum, m.in. zaspokajanie potrzeb wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych przekazanych do realizacji centrum, w tym określonych w programie usług społecznych.

Obszar lokalnej polityki społecznej kształtują również inne akty normatywne w randze ustawy, wśród których należy wymienić w szczególności następujące:

- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym;
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej;
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii;
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego;
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym;
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
- Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych;
- Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych;
- Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów;
- Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci;
- Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”;
- Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo Energetyczne;
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 roku o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
- Ustawa z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych;
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych;
- Kodeks rodzinny i opiekuńczy z dnia 25 lutego 1964 r.;
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich.

Realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych odbywa się na podstawie przepisów wskazanych wyżej ustaw, a także szeregu innych, których tu nie wymieniono, a które regulują obowiązki organów gminy, sposób realizacji zadań własnych, jak również określają katalog dostępnych narzędzi.

2. Zgodność Strategii z dokumentami strategicznymi i programowymi

Uwarunkowania programowe lokalnej polityki społecznej znajdują swoje źródła w dokumentach strategicznych różnych szczebli: międzynarodowego, europejskiego, krajowego, regionalnego oraz lokalnego. Stanowią one kierunkowe wytyczne dla działań jednostek samorządu terytorialnego, zapewniając spójność działań i realizację nadrzędnych celów polityki poszczególnych szczebli. Z uwagi na wielość dokumentów, z którymi niniejsza strategia powinna być spójna, poniżej przybliżono tylko dokumenty o charakterze sektorowym w sposób bezpośredni i szczegółowy odnoszący się do polityki społecznej.

Obecnie jednym z kluczowych dokumentów na szczeblu krajowym jest *Strategia Rozwoju Usług Społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)*, przyjęta w dniu 15 czerwca 2022 roku przez Radę Ministrów. Jej główny cel stanowi deinstytucjonalizacja, czyli przechodzenie od opieki o charakterze instytucjonalnym do opieki świadczonej w środowisku rodzinnym i społeczności lokalnej. Wśród najważniejszych założeń tego dokumentu można wskazać:

- zwiększenie udziału rodzin i rodzinnych form pieczy zastępczej w opiece i wychowaniu dzieci,
- zbudowanie skutecznego i trwałego systemu świadczenia usług społecznych dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu,
- włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami dające możliwość życia w społeczności lokalnej niezależnie od stopnia niepełnosprawności,
- stworzenie skutecznego systemu usług społecznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- stworzenie skutecznego systemu wsparcia dla osób w kryzysie bezdomności oraz osób zagrożonych bezdomnością.

W dniu 13 września 2021 roku Rada Ministrów przyjęła *Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030*. Priorytety określone w dokumencie koncentrują się na zagadnieniach takich jak usługi społeczne dla osób z niepełnosprawnościami, osób starszych i innych osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu; przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży; przeciwdziałanie bezdomności i wykluczeniu mieszkaniowemu; wspieranie osób i rodzin poprzez działania instytucji pomocy społecznej oraz podmiotów ekonomii społecznej; a także wspieranie integracji cudzoziemców poprzez rozwój usług społecznych dla migrantów oraz wsparcie integracji na rynku pracy.

Istotnym dokumentem z punktu widzenia współpracy gminy z podmiotami ekonomii społecznej jest *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej*. Dokument ten za cel długofalowy przyjmuje, że *Ekonomia społeczna i solidarna stanie się istotnym instrumentem aktywnej polityki społecznej, wsparcia rozwoju społecznego oraz lokalnego*, natomiast za cel główny: *Do roku 2030 podmioty ekonomii społecznej będą ważnym elementem aktywizacji i integracji społecznej osób zagrożonych*

wykluczeniem społecznym oraz dostawcami usług społecznych. Osiągnięcie celu głównego możliwe będzie dzięki realizacji następujących celów szczegółowych:

1. Wspieranie trwałego partnerstwa podmiotów ekonomii społecznej z samorządem terytorialnym w realizacji usług społecznych.
2. Zwiększenie liczby wysokiej jakości miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
3. Zwiększenie konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej na rynku.
4. Upowszechnienie pozytywnych postaw wobec ekonomii społecznej.

W obszarze polityki senioralnej na uwagę zasługuje *Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – uczestnictwo – solidarność*, przyjęta Uchwałą nr 161 Rady Ministrów z dnia 26 października 2018 r. Cel polityki społecznej wobec osób starszych stanowi podnoszenie jakości życia seniorów poprzez umożliwienie im pozostawania jak najdłużej samodzielny i aktywnymi oraz zapewnienie bezpieczeństwa. Obszary dotyczące ogółu osób starszych to m.in. kształtowanie pozytywnego postrzegania starości w społeczeństwie, uczestnictwo w życiu społecznym, tworzenie warunków umożliwiających wykorzystanie potencjału osób starszych jako aktywnych uczestników życia gospodarczego i rynku pracy, profilaktyka chorób, promocja zdrowia, zwiększanie bezpieczeństwa fizycznego, tworzenie warunków do solidarności i integracji międzypokoleniowej, a także działania na rzecz edukacji dla starości (kadry opiekuńcze i medyczne), do starości (całe społeczeństwo), przez starość (od najmłodszego pokolenia) oraz edukacja w starości (osoby starsze).

Obszary uwzględniające działania wobec niesamodzielnych osób starszych to w szczególności ułatwienie dostępu do usług wzmacniających samodzielność oraz dostosowanie środowiska zamieszkania do możliwości funkcjonalnych niesamodzielnych osób starszych, zapewnienie optymalnego dostępu do usług zdrowotnych, rehabilitacyjnych i opiekuńczo-pielęgnacyjnych, a także system wsparcia nieformalnych opiekunów niesamodzielnych osób starszych przez instytucje publiczne.

Obszar wsparcia osób z niepełnosprawnościami również opiera się obecnie na dokumencie strategicznym, jakim jest *Strategia na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2021-2030*, przyjęta w dniu 16 lutego 2021 roku przez Radę Ministrów. Jej główny cel stanowi włączenie osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami w życie społeczne i zawodowe, a tym samym zagwarantowanie im praw określonych w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Dokument składa się z ośmiu priorytetów, takich jak niezależne życie, dostępność, edukacja, praca, warunki życia i ochrona socjalna, budowanie świadomości oraz koordynacja. W ich ramach planowane są takie działania jak np. zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości pełnego udziału w życiu społecznym, publicznym i politycznym, przeprowadzenie procesu deinstytucjonalizacji, wczesna pomoc, edukacja włączająca, aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami, modyfikacja i uzupełnienie systemu wsparcia zatrudnienia oraz aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami, zapobieganie powstawaniu i pogłębianiu się niepełnosprawności, dostęp do usług zdrowotnych oraz zwiększenie

efektywności procesu leczenia, profilaktyka i leczenie w obszarze zdrowia psychicznego oraz środowiskowy system wsparcia osób z problemami zdrowia psychicznego i inne.

Na poziomie regionalnym najważniejszym dokumentem w obszarze polityki społecznej jest, przyjęta w dniu 28 września 2021 roku przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego, *Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030*. Dokument ten zakłada jako cel główny: „Wzmocnienie spójności społecznej regionu Warmii i Mazur oraz poprawa warunków życia mieszkańców przy współpracy środowisk lokalnych i partnerów działających w obszarze polityki społecznej”. Cel ten będzie realizowany w siedmiu obszarach i celach strategicznych:

1. Rodzina - cel: Wzmocnienie aktywności oraz samodzielności osób i rodzin.
2. Seniorzy - cel: Wzrost jakości życia osób starszych.
3. Osoby z niepełnosprawnościami - cel: Zwiększenie aktywności osób z niepełnosprawnościami w życiu rodzinnym, społecznym i zawodowym.
4. Profilaktyka uzależnień i przeciwdziałanie przemocy - cel: Zintegrowanie i wzmacnianie działań na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów związanych z uzależnieniami oraz zjawiskiem przemocy.
5. Wspieranie zatrudnienia - cel: Ograniczenie bezrobocia oraz bierności zawodowej wśród mieszkańców województwa.
6. Ekonomia społeczna i solidarna - cel: Zwiększenie udziału ekonomii społecznej i solidarnej w rozwoju społeczności lokalnych.
7. Kapitał społeczny - cel: Budowanie spójności społecznej poprzez wzmocnienie kapitału społecznego.

Uchwałą Zarządu Województwa Nr 30/462/23/VI z dnia 3 lipca 2023 r. przyjęty został *Warmińsko-Mazurski Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji na lata 2023-2025*. Cele dokumentu sformułowano następująco:

- określenie kierunków rozwoju usług społecznych, usług zdrowotnych oraz deinstytucjonalizacji na poziomie regionalnym,
- powiązanie dostępnych źródeł finansowania, w szczególności funduszy europejskich, a także innych źródeł finansowych (rządowych, samorządowych) z regionalnymi celami i działaniami w obszarze usług społecznych i deinstytucjonalizacji,
- skoordynowanie działań podejmowanych przez różne departamenty/jednostki organizacyjne samorządu województwa przy uwzględnieniu potencjału i zasobów sektora obywatelskiego i partnerów społecznych.

Sformułowano również cele horyzontalne w procesie rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie warmińsko-mazurskim, wspólne dla wszystkich obszarów interwencji. Są to:

- 1) Tworzenie miejsc koordynacji usług w formie Centrów Usług Społecznych.
- 2) Wzmocnienie potencjału podmiotów ekonomii społecznej, w tym organizacji pozarządowych i przedsiębiorstw społecznych realizujących usługi społeczne.

- 3) Rozwój mieszkalnictwa wspomaganego z koszykiem usług dostosowanych do indywidualnych potrzeb osoby wymagającej wsparcia.
- 4) Wzmocnienie potencjału kompetencyjnego kadr systemu pomocy i integracji społecznej oraz promowanie zawodów pomocowych.
- 5) Wzmacnianie, promowanie i inspirowanie partnerstw publiczno-społecznych.
- 6) Wzmacnianie, promowanie i inspirowanie współpracy międzysektorowej.
- 7) Wzmacnianie i promowanie wolontariatu.

Na szczeblu gminnym istotne jest uwzględnienie zapisów powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, a także strategii rozwoju gminy. *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Ostródzkim na lata 2021-2027* została przyjęta Uchwałą XXII/216/2021 Rady Powiatu w Ostródzie z dnia 30 września 2021 roku. Dokument zakłada osiągnięcie celów strategicznych w sześciu obszarach:

- Usługi społeczne – Wzrost poziomu zabezpieczenia społecznego mieszkańców powiatu ostródzkiego;
- Osoby z niepełnosprawnością – Podniesienie aktywności i samodzielności w różnych aspektach życia osób z niepełnosprawnością;
- Osoby starsze – Podniesienie aktywności i zachowanie samodzielności osób starszych w różnych aspektach życia;
- Rodzina, dzieci i młodzież – Prawidłowo funkcjonująca rodzina sprzyjająca rozwojowi dzieci i młodzieży;
- Rynek pracy – Stabilny i aktywnie rozwijający się rynek pracy powiatu ostródzkiego;
- Współpraca – Rozwijanie współpracy.

Na poziomie lokalnym należy uwzględnić założenia strategii rozwoju gminy. W Gminie Małdyty taki dokument został przyjęty Uchwałą LVI/374/24 Rady Gminy Małdyty z dnia 31 stycznia 2024 r. w sprawie przyjęcia *Strategii Rozwoju Gminy Małdyty na lata 2023-2030*. Jako cel strategiczny horyzontalny przyjęto następujący: *Zrównoważony rozwój Gminy Małdyty, lepsza jakość życia mieszkańców*. Cele strategiczne wskazano poniżej:

- 1) Edukacja, kultura, sport, potencjał społeczny
- 2) Przedsiębiorczość, konkurencyjna lokalna gospodarka
- 3) Zrównoważony rozwój, ochrona środowiska naturalnego
- 4) Nowoczesna infrastruktura techniczna i społeczna
- 5) Efektywne zarządzanie publiczne, promocja gminy

Wśród działań, które można przypisać lokalnej polityce społecznej, zaplanowano m.in. rozbudowę i modernizację placówek edukacyjnych, wsparcie kultury lokalnej, promowanie zdrowego stylu życia, rozwój współpracy z organizacjami pozarządowymi, programy integracyjne dla różnych grup społecznych, w tym osób starszych, osób z niepełnosprawnościami oraz migrantów.

3. Diagnoza sytuacji społecznej Gminy Małdyty

3.1. Ogólna sytuacja społeczno-ekonomiczna

Gmina wiejska Małdyty położona jest w północno-zachodniej części województwa warmińsko-mazurskiego, w powiecie ostródzkim. Graniczy z gminami: Morąg, Miłomłyn, Zalewo, Rychliki i Pasłęk. Przez jej terytorium przebiega droga krajowa E-7 *Gdańsk – Warszawa*, która umożliwia sprawny dojazd do portów morskich Trójmiasta oraz portów lotniczych w Gdańsku, Warszawie i Modlinie. Gmina leży w odległości ok. 33 km od Ostródy – stolicy powiatu oraz ok. 65 km od Olsztyna. Dość blisko położone są również takie miasta jak: Morąg (ok. 15 km), Miłomłyn (ok. 20 km) i Pasłęk (ok. 22 km).

Gmina obejmuje swoim zasięgiem 21 sołectw, tj. Budwity, Dobrocin, Drynki, Dziśnity, Gumniska Małe, Gumniska Wielkie, Jarnołtowo, Kadzie, Klonowy Dwór, Koszajny, Kreki, Leśnica, Linki, Małdyty, Sambród, Sople, Szymonowo, Wilamowo, Wielki Dwór, Wodziany oraz Zajezerze. Jej powierzchnia wynosi 189 km², a średnia gęstość zaludnienia kształtuje się na poziomie 30,5 osób/km².

W świetle danych Głównego Urzędu Statystycznego w końcu 2023 roku¹ Gminę Małdyty zamieszkiwało 5 765 mieszkańców, w tym 2 901 mężczyzn (50,3%) oraz 2 864 kobiety (49,7%). Liczba ludności faktycznie zamieszkałej na terenie gminy w ostatnich latach zmniejszyła się. W porównaniu do 2021 roku miał miejsce jej spadek o 60 osób, tj. o 1,0%, natomiast w odniesieniu do 2022 roku liczba mieszkańców wzrosła o 13 osób, tj. 0,2%.

Tabela 1. Liczba mieszkańców Gminy Małdyty w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021	2022	2023
Ogółem	5 825	5 752	5 765
Mężczyźni	2 945	2 902	2 901
Kobiety	2 880	2 850	2 864

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS.

Jednym z czynników, które mają wpływ na tempo i wielkość zmian liczby ludności jest przyrost naturalny, stanowiący różnicę między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów w danym okresie. W latach 2021-2023 wykazywał wartości ujemne, co oznacza, że więcej mieszkańców gminy umierało niż się rodziło. W 2023 roku ukształtował się na poziomie -32 osób, przy czym odnotowano 30 urodzeń żywych i 62 zgony. W porównaniu do 2021 roku liczba urodzeń żywych zmniejszyła się o 19, natomiast liczba zgonów spadła o 33.

Wpływ na kształtowanie się liczby ludności gminy mają również migracje. W badanym okresie saldo migracji również wykazywało wartości ujemne (od -18 do -60). W 2023 roku ukształtowało się na poziomie -18, co oznacza utrzymanie jego wartości na poziomie z 2021 roku.

¹ Dane demograficzne są analizowane w perspektywie lat 2021-2023 z uwagi na zmianę sposobu liczenia przez GUS poprzez odniesienie danych do wyników Narodowego Spisu Powszechnego 2021.

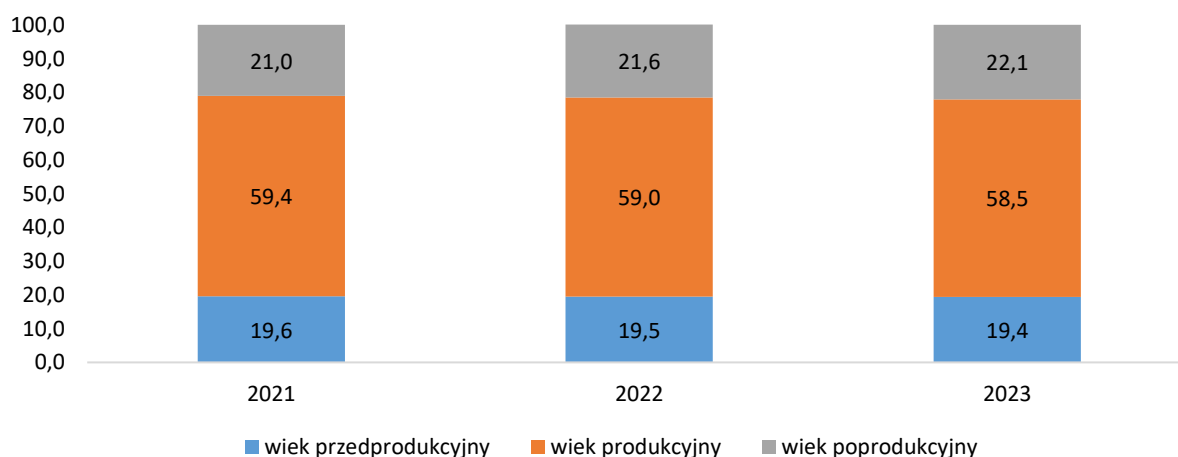
Tabela 2. Wybrane dane dotyczące ruchu naturalnego i migracji ludności Gminy Małdyty w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021	2022	2023
Urodzenia żywe	49	38	30
Zgony ogółem	95	76	62
Przyrost naturalny	-46	-38	-32
Zameldowania	70	38	56
Wymeldowania	88	98	74
Saldo migracji	-18	-60	-18

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS.

W ostatnich dziesięcioleciach w Polsce, podobnie jak w innych krajach rozwiniętych, coraz silniej zaznacza się zjawisko *starzenia się społeczeństwa*. I choć starzenie się i starość są wpisane w cykl życia ludzkiego, to jednak rozwój cywilizacyjny, wydłużanie czasu trwania życia oraz coraz wyższa jego jakość powodują, że społeczeństwo starzeje się intensywniej niż kiedyś. Oznacza to, że w jego strukturze coraz większy odsetek stanowią ludzie starsi, natomiast najmłodsze grupy wiekowe mają coraz mniejszy udział. Zjawisko *starzenia się* cechuje również społeczeństwo Gminy Małdyty.

Wykres 1. Mieszkańcy Gminy Małdyty według ekonomicznych grup wieku w latach 2021-2023 (w %)

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS.

W okresie od 2021 do 2023 roku w gminie można było zaobserwować:

- spadek odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym, a więc dzieci i młodzieży do 17 roku życia z 19,6% w pierwszym roku analizy do 19,4% w ostatnim;
- spadek odsetka osób w wieku produkcyjnym (mężczyźni 18-64 lata, kobiety 18-59 lat) – z 59,4% do 58,5%;
- wzrost odsetka osób w poprodukcyjnym okresie życia (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety od 60 lat wzwyż) – z 21,0% do 22,1%.

W następnych latach należy prognozować dalsze postępowanie procesu starzenia się społeczeństwa gminy. Wskazuje na to m.in. utrzymywanie się ujemnego przyrostu naturalnego oraz salda migracji, a także sposób kształtowania się wskaźników obciążenia demograficznego.

Tabela 3. Wybrane wskaźniki obciążenia demograficznego dotyczące ludności Gminy Małdyty w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021	2022	2023
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	68,4	69,6	71,0
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	106,9	110,9	113,5
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	35,3	36,6	37,7
odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem	17,1	18,1	18,8

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS.

W 2023 roku na każde 100 osób w wieku przedprodukcyjnym w Gminie Małdyty przypadało 113,5 osoby w wieku poprodukcyjnym, co oznacza zwiększenie się tego wskaźnika w porównaniu do 2021 roku o 6,6 punktu. Wzrost, choć w mniejszym stopniu, nastąpił również w przypadku wskaźnika liczby ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym – z 35,3 w 2021 roku do 37,7 w 2023 roku. Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem w analizowanym okresie zwiększył się o 1,7 punktu do poziomu 18,8%. Wszystkie omówione wskaźniki w latach 2021-2023 wykazywały tendencję rosnącą.

Istotne dla diagnozy sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy jest scharakteryzowanie lokalnego rynku pracy, tworzonego przez system składający się z powiązanych ze sobą podmiotów – firm, instytucji publicznych oraz gospodarstw domowych, które spełniają odmienne funkcje oraz dążą do osiągnięcia określonych celów. Kondycja lokalnego rynku pracy w sposób bezpośredni lub pośredni przekłada się na jakość życia mieszkańców.

Na koniec 2023 roku w rejestrze REGON figurowały 482 podmioty gospodarki narodowej z terenu Gminy Małdyty. Ich liczba wzrosła w porównaniu do 2021 roku o 33, tj. o 7,7%. Na każdy 1 000 ludności w 2023 roku przypadały tu 84 podmioty, natomiast na każdy 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym – 142,9 podmiotów. W 2023 roku na 1 000 mieszkańców gminy przypadały 63 osoby prowadzące działalność gospodarczą.

W strukturze podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Małdyty przeważają podmioty zatrudniające do 9 osób – w 2023 roku stanowiły one 96,1% ogółu, a w dalszej kolejności są podmioty zatrudniające od 10 do 49 osób (3,7%). W 2023 roku 1 podmiot liczył od 250 do 999 pracowników.

Tabela 4. Podmioty gospodarki narodowej według klas wielkości w Gminie Małdyty w latach 2021-2023

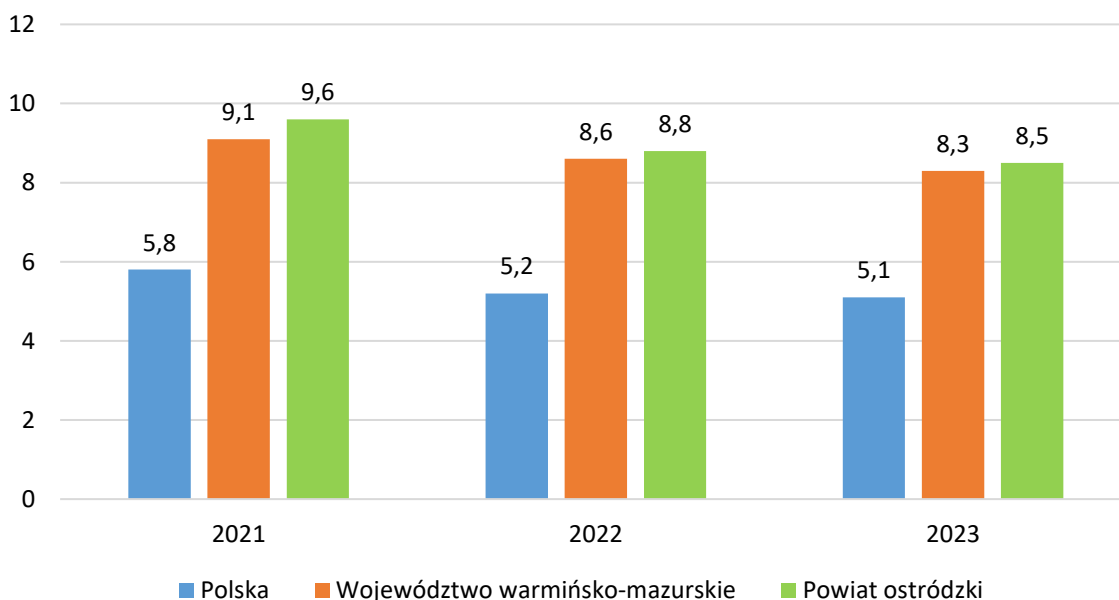
Wyszczególnienie	2021	2022	2023
0-9	430	443	463
10-49	21	20	18
50-249	0	0	0
250-999	1	1	1
Razem	452	464	482

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS

O sytuacji społeczno-ekonomicznej może świadczyć wysokość stopy bezrobocia oraz jej relacja w stosunku do wartości krajowych i wojewódzkich. Obrazuje ona procentowy stosunek liczby ludności bezrobotnej do liczby ludności aktywnej zawodowo. Ze względu na to, że stopa bezrobocia nie jest wyliczana na poziomie gminy, zaprezentowano dane dotyczące całego powiatu ostródzkiego.

Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie ostródzkiem w grudniu 2023 roku wynosiła 8,5%, co oznacza, iż była wyższa od stopy wojewódzkiej o 0,2 punktu procentowego, natomiast od stopy krajowej – o 3,4 punktu.

Wykres 2. Stopa bezrobocia w Polsce, województwie warmińsko-mazurskim i powiecie ostródzkiem w latach 2021-2023

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS.

Stopa bezrobocia w powiecie w latach 2021-2023 wykazywała tendencję spadkową, zmniejszając się o 1,1 punktu, podczas gdy spadek stopy w województwie wynosił 0,8 punktu, a w kraju 0,7 punktu.

Warto przy tym pamiętać, że bezrobotni zarejestrowani w PUP to jedynie część osób, które nie posiadają zatrudnienia, natomiast pozostałe nie rejestrują się m.in. ze względu na brak motywacji a nawet niechęć do podjęcia pracy lub innych oferowanych przez urząd form aktywizacji zawodowej, a także ze względu na pracę w *szarej strefie*.

3.2. Dominujące problemy w ujęciu pomocy społecznej

W latach 2021-2023 w Gminie Małdyty liczba rodzin i osób korzystających ze wsparcia zmniejszyła się. W 2023 roku świadczenie z pomocy społecznej przyznano 309 osobom ze 186 rodzin, w których funkcjonowało 525 osób. W porównaniu do 2021 roku liczba osób, które otrzymały świadczenia spadła o 73 (o 19,1%), liczba rodzin zmniejszyła się o 54 (o 22,5%), natomiast liczba osób w rodzinach o 119 (o 18,5%).

Tabela 5. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w Gminie Małdyty w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021	2022	2023
Liczba osób, którym przyznano świadczenie	382	350	309
- świadczenia pieniężne	239	176	160
- świadczenia niepieniężne	174	175	150
Liczba rodzin	240	219	186
Liczba osób w rodzinach	644	610	525
Liczba rodzin objętych pracą socjalną	472	690	685
Liczba osób w rodzinach objętych pracą socjalną	1 288	1 900	1 849
Liczba rodzin objętych wyłącznie pracą socjalną	232	471	499
Liczba osób w rodzinach objętych wyłącznie pracą socjalną	644	1 290	1 324

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

Świadczenia przyznawane z pomocy społecznej mogą mieć charakter pieniężny lub niepieniężny. Do pierwszej kategorii zalicza się zasiłki: stały, okresowy i celowy. Świadczenia o charakterze niepieniężnym to m.in. praca socjalna, interwencja kryzysowa, sprawienie pogrzebu, poradnictwo specjalistyczne, schronienie, posiłek, niezbędne ubranie, usługi opiekuńcze. Rodzaj, forma i rozmiar świadczenia powinny być odpowiednie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy i odpowiadać celom i możliwościom pomocy społecznej.

Podstawowy instrument wsparcia rodzin w ramach lokalnej polityki społecznej stanowi praca socjalna. Można zdefiniować ją jako profesjonalną działalność ułatwiającą jednostkom, grupom i środowiskom adaptację w zmieniających się warunkach życia poprzez organizowanie dostępu do systemu usług umożliwiających samodzielność życiową i godne uczestnictwo w życiu społecznym. W 2023 roku pracą socjalną w Gminie Małdyty objętych było 685 rodzin, w których żyło 1 849 osób, przy czym wyłącznie pracą socjalną objęto 499 rodzin i 1 324 osoby. W porównaniu do 2021 roku liczba rodzin objętych pracą socjalną zwiększyła się o 213, tj. o 45,1%, a liczba osób w tych rodzinach wzrosła o 561, tj. o 43,6%.

Struktura świadczeń przyznawanych przez GOPS w Małdytach wskazuje na przewagę liczby osób korzystających ze świadczeń pieniężnych, które w 2023 zostały przyznane 160 osobom,

które stanowiły 51,8% ogółu świadczeniobiorców. Świadczenia niepieniężne w tym czasie otrzymało 150 osób, tj. 48,5%.

Tabela 6. Liczba osób, którym przyznano świadczenia pieniężne w formie zasiłków w Gminie Małdyty w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021	2022	2023
Zasiłek stały	48	43	42
- dla osoby samotnie gospodarującej	44	40	37
- dla osoby w rodzinie	4	4	5
Zasiłek okresowy	90	59	79
- z tytułu bezrobocia	69	53	69
- z tytułu długotrwałej choroby	0	0	2
- z tytułu niepełnosprawności	9	3	5
Zasiłek celowy	214	145	123

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

Spośród świadczeń pieniężnych najczęściej przyznawany był zasiłek celowy – w tym przypadku liczba świadczeniobiorców w 2023 roku wyniosła 123, co oznacza spadek w porównaniu do 2021 roku o 91 osób (o 42,5%). Na drugim miejscu były zasiłki okresowe, które w 2023 roku otrzymało 79 osób, czyli o 11 osób (o 12,2%) mniej niż w 2021 roku. Większość osób (69; 87,3%) pobierała go z tytułu bezrobocia. Z powodu niepełnosprawności zasiłek okresowy otrzymywało 5 osób, natomiast z tytułu długotrwałej choroby 2 osoby. W trzeciej kolejności należy wskazać zasiłki stałe, które w 2023 roku przyznano 42 osobom, spośród których 37 to osoby samotnie gospodarujące, a 5 osób funkcjonowało w rodzinie. Liczba osób, które otrzymywały zasiłek stały w latach 2021-2023 zmniejszyła się o 6 osób.

Zgodnie z art. 7 ustawy o pomocy społecznej, pomoc ta udzielana jest osobom i rodzinom w szczególności z następujących powodów: ubóstwo; sieroctwo; bezdomność; bezrobocie; długotrwała lub ciężka choroba; niepełnosprawność; przemoc domowa; potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi; potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności; bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych; trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy w związku z tymi okolicznościami; trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; alkoholizm lub narkomania; zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa oraz klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Wśród głównych powodów udzielania pomocy społecznej przez GOPS w Małdytach w 2023 roku należy wskazać następujące:

- ubóstwo – 122 rodziny (340 osób w rodzinach);
- bezrobocie – 91 rodzin (281 osób);
- niepełnosprawność – 70 rodzin (128 osób);

- potrzeba ochrony macierzyństwa – 38 rodzin (207 osób), w tym potrzeba ochrony wielodzietności – 37 rodzin (201 osób);
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – 20 rodzin (100 osób).
- długotrwała lub ciężka choroba – 13 rodzin (27 osób).

Pozostałe powody udzielania świadczeń pomocy społecznej w gminie występowały rzadziej lub wcale. W 2023 roku 12 rodzin (37 osób) korzystało z pomocy społecznej z powodu sytuacji kryzysowej, 3 rodziny (10 osób) z powodu zdarzenia losowego oraz 1 osoba z powodu bezdomności.

Tabela 7. Powody przyznawania pomocy społecznej w Gminie Małdyty w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021		2022		2023	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	175	451	222	468	122	340
Sieroctwo	0	0	0	0	0	0
Bezdomność	4	4	4	4	1	1
Potrzeba ochrony macierzyństwa	51	277	97	364	38	207
- w tym potrzeba ochrony wielodzietności	46	259	57	255	37	201
Bezrobocie	117	339	190	369	91	281
Niepełnosprawność	87	132	108	159	70	128
Długotrwała lub ciężka choroba	12	20	8	18	13	27
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	18	77	50	85	20	100
Przemoc w rodzinie / Przemoc domowa	0	0	0	0	0	0
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0
Alkoholizm	0	0	0	0	0	0
Narkomania	0	0	0	0	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	0	0	0	0	0	0
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub pozwolenie na pobyt czasowy	0	0	0	0	0	0
Zdarzenie losowe	2	6	8	21	3	10
Sytuacja kryzysowa	0	0	14	53	12	37
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	5	14	0	0

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

4. System pomocy i wsparcia w Gminie Małdyty

4.1. Zasoby instytucjonalne

Instytucjonalny system pomocy i wsparcia organizowany jest na rzecz osób i rodzin, doświadczających trudnych sytuacji życiowych – szczególnie wtedy, gdy nie są one w stanie pokonać wyzwań i barier wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej to między innymi na samorządzie gminy spoczywa obowiązek zapewnienia realizacji zadań pomocy społecznej wobec jej mieszkańców. Jednostką wykonującą te zadania w Gminie Małdyty jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Małdytach. W świetle art. 15 ww. ustawy, polegają one na:

- 1) przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń,
- 2) pracy socjalnej,
- 3) prowadzeniu i rozwoju odpowiedniej infrastruktury socjalnej,
- 4) analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej,
- 5) realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych,
- 6) rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

Ośrodek realizuje ponadto szereg zadań wynikających z innych ustaw, w tym m.in. w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, przeciwdziałania przemocy domowej oraz ochrony osób doznających przemocy domowej, dodatków mieszkaniowych oraz świadczeń rodzinnych. Realizowane są tu takie programy jak: Program rządowy „Asystent Osobisty osoby niepełnosprawnej”, Program Rządowy „Korpus Wsparcia Seniora”, projekt „Jesteśmy Aktywni w Gminie Małdyty” dofinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko Mazurskiego na lata 2014-2020 oraz Wieloletni rządowy program „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019-2023”. Działając na rzecz mieszkańców gminy, Ośrodek współpracuje z wieloma podmiotami, takimi jak Komisariat Policji w Małdytach, placówki oświatowe, Sąd Rodzinny i Nieletnich w Ostródzie, Samodzielny Publiczny Gminny Ośrodek Zdrowia w Małdytach, Kuratorium Oświaty w Olsztynie oraz z organizacjami pozarządowymi. GOPS w Małdytach w końcu 2023 roku zatrudnił na umowę o pracę 13 pracowników, w tym 4 pracowników socjalnych oraz 10 osób na umowę zlecenie, w tym asystenta rodziny, asystentów osobistych osoby niepełnosprawnej oraz opiekunkę.

Pomoc i wsparcie mieszkańcom Gminy Małdyty zapewniają również Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (GKRPA) oraz Zespół Interdyscyplinarny. Do zadań GKRPA należy m.in. podejmowanie czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego; przeprowadzanie rozmów motywacyjno-interwencyjnych z osobami mającymi problem z nadużywaniem alkoholu oraz członkami ich rodzin; współdziałanie z organizacjami pozarządowymi i społecznymi w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi; a także prowadzenie kontroli przestrzegania warunków sprzedaży napojów alkoholowych

i opiniowanie wniosków o wydanie zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych w gminie. W ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Narkomanii funkcjonuje Punkt konsultacyjno-terapeutyczny, mający siedzibę w Samodzielnym Publicznym Gminnym Ośrodku Zdrowia w Małdytach.

Zespół Interdyscyplinarny realizuje zadania gminy w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej. W jego skład wchodzi osoby z różnych grup zawodowych, reprezentujące instytucje publiczne odpowiedzialne za działania w tym obszarze. Zespół integruje i koordynuje działania różnych podmiotów i specjalistów, w szczególności poprzez diagnozowanie problemu przemocy domowej, podejmowanie działań w środowisku nim zagrożonym bądź dotkniętym, rozpowszechnianie informacji o możliwych formach pomocy oraz inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc domową. Bardzo ważne są także działania profilaktyczne oraz edukacja społeczna.

Należy wskazać także jednostki powiatowe funkcjonujące w obszarze pomocy społecznej i rynku pracy, w tym przede wszystkim:

- ✓ Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostródzie – realizuje zadania powiatu wynikające nie tylko z ustawy o pomocy społecznej, ale również m.in. z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (jako organizator i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej), a także ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.
- ✓ Powiatowy Urząd Pracy w Ostródzie – realizuje zadania powiatu, polegające m.in. na udzielaniu pomocy bezrobotnym i poszukującym pracy w znalezieniu pracy (pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe i informacja zawodowa), organizowaniu i finansowaniu usług i instrumentów rynku pracy, przyznawaniu i wypłacaniu zasiłków oraz innych świadczeń z tytułu bezrobocia, a także opracowywaniu analiz i sprawozdań dotyczących rynku pracy.

System pomocy i wsparcia w szerokim ujęciu obejmuje również inne instytucje rynku pracy, jednostki oświatowe oraz wszystkie podmioty, które na co dzień współpracują ze sobą ze względu na zbieżne cele oraz obsługę tych samych klientów.

4.2. Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych

W świetle ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej, stanowi ona działalność podmiotów ekonomii społecznej na rzecz społeczności lokalnej w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej, tworzenia miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz świadczenia usług społecznych, realizowaną w formie działalności gospodarczej, działalności pożytku publicznego i innej działalności o charakterze odpłatnym. Podmiotami ekonomii społecznej są natomiast m.in. spółdzielnie socjalne, warsztaty terapii zajęciowej, zakłady aktywności zawodowej, centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, spółdzielnie pracy oraz organizacje pozarządowe.

Według danych Krajowego Rejestru Sądowego na terenie Gminy Małdyty zarejestrowanych jest 21 podmiotów, nie licząc podmiotów w stanie likwidacji. Są to następujące organizacje:

- 1) Fundacja „Bona Fide”,
- 2) Gminny Klub Sportowy „Czarni” Małdyty,
- 3) Gościńce Kanału Elbląskiego i Jezioraka,
- 4) Ludowy Klub Jeździecki Plękity,
- 5) Ludowy Klub Sportowy „Antares” Zajezerze,
- 6) Ochotnicza Straż Pożarna w Jarnoławie,
- 7) Ochotnicza Straż Pożarna w Koszajnach,
- 8) Ochotnicza Straż Pożarna w Małdytach,
- 9) Ochotnicza Straż Pożarna w Szymonowie,
- 10) Ochotnicza Straż Pożarna w Wielkim Dworze,
- 11) Ochotnicza Straż Pożarna w Zajezerzu,
- 12) Ruch Społeczny „Mieszkańcy Gminy Małdyty”,
- 13) Stowarzyszenie „Dla Małdyt”,
- 14) Stowarzyszenie „Przyjazny Dobrocin”,
- 15) Stowarzyszenie „Szkolniak”,
- 16) Stowarzyszenie Centrum Szkolenia Specjalistycznego „Szafa”,
- 17) Stowarzyszenie Edukacyjno-Gospodarcze „Nasza Szkoła”,
- 18) Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Małdyckiej „Czulpa”,
- 19) Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Kultury w Gminie Małdyty „Mauda”,
- 20) Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Dobrocin,
- 21) Warmińsko-Mazurskie Stowarzyszenie Pomocy Dziecku i Rodzinie.

Ponadto w Gminie Małdyty funkcjonuje 10 Kół Gospodyń Wiejskich, w tym jedno Koło Gospodyń i Gospodarzy Wiejskich, uwidocznionych w Krajowym Rejestrze KGW. Są to następujące:

- 1) KGW w Wielkim Dworze SUPER BABKI,
- 2) KGW w Wilamowie Wilamowianki,
- 3) KGW w Linkach Kruszynki,
- 4) KGW w Dziśnitach BABINIEC,
- 5) KWG Małdycianki w Małdytach,
- 6) KGW Cudawianki Budwity,
- 7) KGiGW w Sambrodzie Sambrodzianki,
- 8) KGW Arniewo w Jarnoławie,
- 9) KGW w Krekach Słodkie Babeczki,
- 10) KGW w Dobrocinie Czarodziejki z Dobrocina.

Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych w gminie w zakresie, o którym mowa w ustawie o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych może wyrażać się w możliwości realizacji usług w obszarach działania powyższych organizacji, tj. m.in. bezpieczeństwa publicznego, kultury, sportu oraz rozwoju społeczności lokalnych. Skala działalności w większości przypadków może wskazywać jednak na niewielką zdolność do świadczenia usług społecznych, w szczególności z uwagi na możliwości kadrowe, finansowe oraz warunki organizacyjne tych podmiotów.

Współpraca Gminy Małdyty z organizacjami pozarządowymi odbywa się na podstawie rocznych programów współpracy. W 2023 roku priorytetowe zadania publiczne obejmowały zadania w trzech następujących obszarach:

- Działania profilaktyczne poprzez wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej, sportu i rekreacji wśród mieszkańców Gminy Małdyty, w tym dzieci, młodzieży, dorosłych, seniorów oraz niepełnosprawnych ze wszystkich grup wiekowych – Cel szczegółowy: Zapobieganie patologiom społecznym poprzez upowszechnianie kultury fizycznej, sportu i rekreacji, kształtowanie pozytywnych postaw w grupie i społeczeństwie.
- Ochrona i promocja zdrowia – Cele szczegółowe: 1) Edukacja w kierunku udzielania meto pierwszej pomocy wśród dzieci, młodzieży i dorosłych oraz 2) Promowanie zdrowego stylu życia.
- Przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom poprzez kreowanie pożądanych postaw społecznych związanych z upowszechnianiem kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego – Cele szczegółowe: 1) Rozwijanie kultury muzycznej wśród dzieci, młodzieży i dorosłych; 2) Organizacja wydarzeń związanych z upowszechnianiem kultury i sztuki wśród mieszkańców oraz 3) Rozwijanie świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej wśród mieszkańców.

Gmina Małdyty przekazała w 2023 roku na realizację tych zadań środki w wysokości 44.000 zł.

5. Sytuacja wybranych grup społecznych

5.1. Rodziny z dziećmi

Rodzina jest naturalnym środowiskiem służącym opiece i wychowaniu dzieci. Wypełnia też szereg innych ważnych społecznie funkcji. Występujące na jej drodze trudności życiowe są sprawą oczywistą i prawdopodobnie nieuniknioną. Mogą pojawić się w razie problemów zawodowych, utraty pracy czy niedostatecznych dochodów. Mogą też być efektem konfliktów małżeńskich/w związku osób dorosłych. Bardzo często ich źródłem są jednak problemy wychowawcze, wynikające z rozwoju dzieci, które na różnych etapach życia potrzebują odpowiedniej uwagi i mądrych oddziaływań wychowawczych.

Rodzice i opiekunowie wyposażeni w niezbędne kompetencje rodzicielskie, samodzielnie albo przy wsparciu ze strony krewnych, znajomych bądź przy okresowym wsparciu specjalistów potrafią radzić sobie z problemami a nawet sytuacjami kryzysowymi. Natomiast w rodzinie, w której kumulują się różne deficyty i zaniedbania opiekuńczo-wychowawcze, jak również problemy materialne i psychologiczne, przewyciężenie sytuacji trudnych może okazać się niemożliwe bez długotrwałego i wielopoziomowego wsparcia ze strony służb społecznych.

Warto zauważyć, że wśród głównych powodów udzielania świadczeń mieszkańcom Gminy Małdyty są dwa ściśle i bezpośrednio związane z funkcjonowaniem rodzin z dziećmi, tj. potrzeba ochrony macierzyństwa, która w 2023 roku dotyczyła 38 rodzin (207 osób), w tym potrzeba ochrony wielodzietności (37 rodzin; 201 osób), a także bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, ze względu na którą w 2023 roku wsparcie otrzymało 20 rodzin, w których funkcjonowało 100 osób. Spośród nich 10 rodzin to rodziny niepełne, natomiast 13 to rodziny wielodzietne. W porównaniu do 2021 roku liczba rodzin objętych wsparciem z tytułu potrzeby ochrony macierzyństwa zmniejszyła się o 13, natomiast liczba osób w tych rodzinach – o 52 osoby.

W przypadku bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych liczba rodzin objętych wsparciem wzrosła o 2, a liczba osób w tych rodzinach – o 23. W latach 2021-2023 żadna rodzina nie korzystała z pomocy społecznej z powodu przemocy w rodzinie/przemocy domowej ani z powodu sieroctwa.

Prawie połowę (48,6%) rodzin objętych pomocą społeczną w Gminie Małdyty w 2023 roku stanowiły rodziny z dziećmi. W 333 takich rodzinach funkcjonowało łącznie 1 415 osób. Wśród rodzin z dziećmi przeważały rodziny z dwojgiem dzieci, które w liczbie 109 stanowiły 32,7% ogółu. W dalszej kolejności należy wymienić rodziny z jednym dzieckiem (76; 22,8%), z trojgiem dzieci (67; 20,1%) oraz z czworgiem dzieci (66; 19,8%). Rodziny mające piątkę i więcej dzieci stanowiły łącznie 4,5% wszystkich rodzin z dziećmi objętych pomocą społeczną. Rodziny niepełne (tj. takie w których dziecko lub dzieci są wychowywane przez jednego rodzica) stanowiły w 2023 roku 14,4% wszystkich wspieranych rodzin z dziećmi. Połowa z nich to rodziny z jednym dzieckiem, natomiast 35,4% to rodziny z dwojgiem dzieci. W rodzinach niepełnych korzystających z pomocy społecznej w 2023 roku funkcjonowało 81 mieszkańców gminy.

Tabela 8. Rodziny z dziećmi objęte pomocą społeczną w Gminie Małdyty w 2023 roku

Wyszczególnienie	Liczba rodzin	Liczba osób
Rodziny ogółem	685	1849
Rodziny z dziećmi	333	1415
- 1 dziecko	76	211
- 2 dzieci	109	414
- 3 dzieci	67	298
- 4 dzieci	66	382
- 5 dzieci	10	47
- 6 dzieci	3	25
- 7 dzieci i więcej	2	38
Rodziny niepełne	48	81
- 1 dziecko	24	48
- 2 dzieci	17	32
- 3 dzieci	6	20
- 4 dzieci i więcej	1	5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS.

Wsparciu najuboższych rodzin służą działania podejmowane w ramach Programu „Posiłek w szkole i w domu”, zapewniającego posiłki dla dzieci w szkołach, internatach i ośrodkach szkolno-wychowawczych. W 2023 roku pomocą w formie posiłku zostało objętych 151 dzieci i młodzieży, w 2022 roku było to 169 dzieci, a w 2021 roku – 167.

Rodziny wychowujące dzieci borykają się nie tylko problemami finansowymi. W wielu przypadkach trudności, jakich doświadczają to m.in. nieumiejętne gospodarowanie budżetem domowym, zadłużenie, problemy socjalno-bytowe, niewydolność opiekuńczo-wychowawcza, problemy małżeńskie, niezaradność życiowa, problemy alkoholowe, przemoc domowa, niedostateczne dbanie o zdrowie i higienę osobistą, dysfunkcje rozwojowe, niepełnosprawność, bariery psychologiczne, brak wiary we własne siły, a także bierność społeczna itp. Dlatego pomoc tym rodzinom ma charakter nie tylko finansowy czy materialny.

Ważny instrument wsparcia rodzin stanowi praca socjalna. Można zdefiniować ją jako profesjonalną działalność ułatwiająca jednostkom, grupom i środowiskom adaptację w zmieniających się warunkach życia poprzez organizowanie dostępu do systemu usług umożliwiających samodzielność życiową i godne uczestnictwo w życiu społecznym. Pracownicy socjalni podejmują wspólnie ze swoimi klientami szereg działań na rzecz zapewnienia niezbędnych środków materialnych oraz godziwych warunków mieszkaniowych, poprawy stanu zdrowia podopiecznych, zapewnienia opieki osobom zależnym, na rzecz rozwiązania problemu bezrobocia itp. W 2023 roku pracą socjalną objęto 685 rodzin, w których żyło 1 849 osób, w 2022 roku było to 690 rodzin (1 900 osób), natomiast w 2021 roku 472 rodziny (1 288 osób).

Istotną rolę w zakresie wsparcia rodzin odgrywa asystent rodziny, który realizując swoje zadania odpowiedzialny jest m.in. za bezpośrednią pracę z rodzicami oraz dziećmi, a także działania realizowane na rzecz dziecka i rodziny. Do jego głównych zadań należy wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, polegające w szczególności na analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie, wzmocnieniu roli funkcji rodziny, rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny, podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny, pomocy w integracji rodziny, przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej rodziny oraz dążeniu do jej reintegracji oraz poprawy relacji z dalszą rodziną, środowiskiem sąsiedzkiem oraz instytucjami.

Od 1 stycznia 2017 roku, z dniem wejścia w życie ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”, obszar działań asystenta rodziny poszerzył się poprzez przypisanie mu funkcji koordynatora kompleksowego wsparcia (poradnictwa) dla kobiet w ciąży i ich rodzin, ze szczególnym uwzględnieniem kobiet w ciąży powikłanej, kobiet w sytuacji niepowodzeń położniczych oraz wsparcia rodzin dzieci, u których zdiagnozowano „ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą ich życiu, która powstała w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu”.

W 2023 roku GOPS w Małdytach zatrudniał asystenta, który objął wsparciem 15 rodzin z 29 dziećmi od wieku niemowlęcego do 18 lat. Rodziny te doświadczały problemów związanych m.in. z bezrobociem, odmową podjęcia leczenia, szkodliwym spożywaniem alkoholu i zażywaniem środków psychoaktywnych, nieumiejętnością załatwienia podstawowych spraw urzędowych oraz konfliktem między dorosłymi członkami rodzin. Asystent rodziny systematycznie pracował z rodzinami, dokonywał diagnozy deficytów w zakresie pełnienia ról rodzicielskich, wydolności opiekuńczo-wychowawczej, zaniedbań względem dzieci, a także sporządzał plany pracy z rodziną oraz oceny sytuacji dziecka w rodzinie. W 2022 roku asystent rodzin współpracował z 14 rodzinami (34 dzieci), podobnie jak w 2021 roku (32 dzieci).

Zaburzenia w funkcjonowaniu rodziny, niewydolność opiekuńczo-wychowawcza oraz groźne dysfunkcje, takie jak uzależnienia, przemoc, zaniedbanie, mogą prowadzić do konieczności objęcia dzieci opieką zastępczą. W takiej sytuacji gmina wspólnie z powiatem ponosi koszty pobytu dziecka w pieczy zastępczej – w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka lub placówce opiekuńczo-wychowawczej. W 2023 roku przebywało 13 dzieci z terenu gminy, w tym 7 dzieci było w pieczy rodzinnej, a 6 w placówce opiekuńczo-wychowawczej. W 2022 roku w pieczy przebywało 17 dzieci, a w 2021 roku 14 dzieci.

5.2. Osoby i rodziny doświadczające dysfunkcji

Dysfunkcja, według słownika języka polskiego, oznacza „nieprzystosowanie czegoś do pełnienia określonych funkcji”, a w sensie biologicznym – „nieprawidłowe funkcjonowanie komórki, tkanki, narządu lub całego organizmu”². Z punktu widzenia lokalnej polityki

² <http://sjp.pwn.pl/slownik/2555725/dysfunkcja>.

społecznej dysfunkcjami będą zjawiska, które w sposób negatywny wpływają na funkcjonowanie społeczeństwa, w szczególności przemoc domowa oraz uzależnienia.

Dysfunkcje wiążą się z naruszeniami prawa oraz powszechnie przyjętych norm społecznych, a także bardzo często z degradacją psychiczną i/lub fizyczną osób nimi dotkniętych. Ponadto towarzyszą im trudności życiowe i bariery, takie jak: ubóstwo w sferze materialnej i intelektualnej, bierność społeczno-zawodowa, niski poziom kompetencji interpersonalnych, niedojrzałość emocjonalna rodziców, nieumiejętność pełnienia ról rodzicielskich i małżeńskich, problemy opiekuńczo-wychowawcze. Kwestie te przenoszą się na otoczenie sąsiedzkie oraz środowisko szkolne. W odniesieniu do dzieci i młodzieży skutkiem negatywnych zjawisk są m.in. zaburzenia emocjonalne, schorzenia zdrowotne, trudności w przystosowaniu się do środowiska oraz w kontaktach z innymi ludźmi, mogące objawiać się depresją, nerwicami lub nadpobudliwością, zachowaniami agresywnymi i ryzykownymi, niską motywacją do nauki oraz słabymi wynikami w szkole, a także brakiem pasji i zainteresowań. Konsekwencją dysfunkcji systemu rodzinnego są ponadto przypadki ograniczania władzy rodzicielskiej przez sąd oraz umieszczania dzieci w pieczy zastępczej.

Jedną z dysfunkcji rodzin jest przemoc domowa, której definicja ustawowa została zawarta w art. 2 ust 1 pkt 1) *Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej*. W jej świetle stanowi ona jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności:

- a) narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia,
- b) naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną,
- c) powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę,
- d) ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej,
- e) istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

W Gminie Małdyty w latach 2021-2023 nie odnotowano żadnego przypadku rodziny korzystającej z pomocy społecznej z tytułu przemocy domowej. Warto jednak mieć na uwadze, że statystyki te nie zawsze odzwierciedlają skalę problemów, które uznawane są za powód do wstydu oraz takich, które mogą przez długi czas pozostać nieświadomione i niezauważone. Z tego względu, problemy takie jak uzależnienia czy przemoc mogą kryć się pod innymi dysfunkcjami i trudnościami, np. bezrobociem, ubóstwem, bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych czy bezdomnością.

Istotnych danych na temat zjawiska przemocy domowej dostarczają sprawozdania z realizacji zadań związanych z przeciwdziałaniem temu zjawisku przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Małdytach oraz Zespół Interdyscyplinarny.

W 2023 roku do Zespołu Interdyscyplinarnego wpłynęło 11 formularzy Niebieskie Karty, w tym 11 wszczynających procedurę. Wśród podmiotów wszczynających należy wskazać przede wszystkim Policję (7 wypełnionych formularzy „Niebieska Karta – A”), pomoc społeczną (2), ochronę zdrowia (1) oraz przedstawicieli oświaty (1). Działaniami w ramach procedury objęto 41 osób, w tym 11 osób wsparciem psychologicznym, 8 osób poradnictwem pedagogicznym, 3 osoby poradnictwem medycznym i 15 osób poradnictwem socjalnym. Z powodu ustania przemocy domowej i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy zakończono procedurę Niebieskiej Karty w 3 rodzinach. Z danych zgromadzonych przez pracowników socjalnych, uzyskanych podczas posiedzeń grup diagnostyczno-pomocowych, Sądy Karne, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie zastosowały takie sankcje jak kara pozbawienia wolności (wobec 1 osoby), tymczasowy areszt (1 osoba), zakaz zbliżania się (4 osoby) oraz zobowiązanie do utrzymania abstynencji (4 osoby).

W 2022 roku do Zespołu Interdyscyplinarnego wpłynęło 6 formularzy „Niebieska Karta – A”, w tym 3 formularze z Policji i 3 z pomocy społecznej. Działaniami objęto 36 osób, w tym 7 osób poradnictwem psychologicznym, 5 osób prawnym, 9 osób pedagogicznym, 1 osobę medycznym oraz 14 osób socjalnym. W 10 rodzinach zakończono procedurę z powodu ustania przemocy. Sankcje zastosowane wobec osób stosujących przemoc to kara pozbawienia wolności (1 osoba), tymczasowy areszt (1 osoba), zakaz zbliżania się (4 osoby), obowiązek zgłaszania się na Komisariat Policji (1 osoba) oraz zobowiązanie do utrzymania abstynencji (4 osoby). W 2021 roku do Zespołu wpłynęło 11 formularzy NK, w tym 10 z Policji i 1 z pomocy społecznej. Działaniami w ramach procedury objęto 70 osób, została zakończona w 16 rodzinach.

Powyższe dane wskazują na występowanie przemocy w rodzinach w Gminie Małdyty. Pomimo aktywności instytucji, istniejących uregulowań prawnych oraz rosnącej świadomości społecznej na temat przemocy domowej, potencjalne zagrożenie wystąpieniem tego zjawiska dotyczy każdej rodziny w gminie. Jak już zostało wspomniane, jest to zjawisko dynamiczne i zróżnicowane. Różne są także jego przyczyny, leżące zarówno w otoczeniu rodziny (np. bezrobocie spowodowane upadkiem zakładu pracy), jak i w jej strukturach, związane z nierozwiązanymi problemami czy trudnościami w komunikacji. Problemem, który towarzyszy przemocy, mogąc być zarówno jej przyczyną, jak i skutkiem, jest nierzadko problem uzależnień.

Istotną dysfunkcją wpływającą na funkcjonowanie osób i rodzin są uzależnienia. Światowa Organizacja Zdrowia definiuje uzależnienie jako stan psychiczny i fizyczny, wynikający z interakcji organizmu z substancją psychoaktywną. Charakteryzuje się on zmianami zachowania oraz koniecznością przyjmowania substancji w sposób okresowy bądź ciągły – w celu doświadczenia jej wpływu bądź uniknięcia objawów towarzyszących jej brakowi w organizmie. W kontekście dysfunkcji społecznych uzależnienie należy jednak rozumieć szerzej, tj. jako silną i nabytą potrzebę zażywania substancji psychoaktywnych bądź wykonywania określonych czynności, takich jak np. uprawianie hazardu, oglądanie telewizji,

korzystanie z internetu czy robienie zakupów³. W obu tych wymiarach uzależnienie może przynieść negatywne konsekwencje – utrudnia bowiem prawidłowe funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne. Niejednokrotnie prowadzi nie tylko do utraty zdrowia, ale także do wykluczenia społecznego, przestępczości oraz problemów i dysfunkcji w rodzinie.

W statystykach GOPS w Małdytach w latach 2021-2023 alkoholizm i narkomania nie występowały jako powód przyznawania pomocy społecznej. Więcej informacji dostarczają sprawozdania Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, która podejmuje szereg procedur mających na celu pomoc osobom uzależnionym od alkoholu oraz członkom ich rodzin – współuzależnionym, doświadczającym przemocy domowej i innych problemów związanych z nadużywaniem alkoholu. W 2023 roku GKRPA odbyła 8 posiedzeń, w czasie których przeprowadzono rozmowy profilaktyczno-motywuujące z 18 osobami nadużywającymi napojów alkoholowych oraz skierowano do Sądu Rejonowego w Ostródzie 4 wnioski o przymusowe leczenie i nadzór kuratora. Rok wcześniej odbyło się 6 posiedzeń, rozmawiano z 23 osobami nadużywającymi alkoholu oraz skierowano 1 wniosek do Sądu.

W 2023 roku w ramach Punktu konsultacyjno-terapeutycznego z siedzibą w Samodzielnym Publicznym Gminnym Ośrodku Zdrowia w Małdytach udzielono 132 porady 56 osobom uzależnionym, 8 porad 3 osobom współuzależnionym, 38 porad 11 osobom doznającym przemocy oraz 5 porad 5 osobom stosującym przemoc.

Inne dysfunkcje społeczne są słabiej rozpoznane. Niemniej jednak, szczególnie po okresie pandemii i związanej z nią izolacji społecznej, sygnalizuje się wzrost zagrożenia w szczególności uzależnieniem od internetu i gier, cyberprzemocą, a także wzrost skali występowania depresji i zaburzeń psychicznych, szczególnie u dzieci i młodzieży. Mogą one objawiać się nieco inaczej niż u dorosłych, poprzez m.in. nasilenie zachowań agresywnych, destrukcyjnych i autodestrukcyjnych, takich jak na przykład samookaleczanie. W świetle raportu „Młode Głowy. Otwarcie o zdrowiu psychicznym” z badania przeprowadzonego na zlecenie Fundacji UNAWEZA, *obraz dzieci i młodzieży, jaki wyłania się z pozyskanych wyników, to obraz przepełniony samotnością, skrajnie niską samooceną i niskim poczuciem sprawczości. Roboczo nazwalibyśmy ten stan „triadą kryzysu psychicznego dzieci i młodzieży”, która przyczynia się między innymi do dramatycznego wzrostu myśli samobójczych wśród młodych ludzi, zachowań samobójczych i podejmowanych zamachów samobójczych. W dużym uproszczeniu dzieci w kryzysie psychicznym to dzieci przekonane o tym, że nic nie znaczą, niczego nie potrafią i dla nikogo nie są ważne. Obraz ten dopełnia niski poziom zaufania społecznego młodych, brak wiary w skuteczność profesjonalnej pomocy czy wsparcia społecznego i skala doświadczanej przemocy rówieśniczej, domowej oraz doświadczania hejtu*⁴.

³Zob. *Współczesne teorie i praktyka profilaktyki uzależnień chemicznych i niechemicznych*, red. M. Jędrzejko, Warszawa 2009, s. 40; <http://www.kbpn.gov.pl/portal?id=112184>.

⁴ J. Flis, M. Dębski, *Młode Głowy. Otwarcie o zdrowiu psychicznym*. Raport z badania dotyczącego zdrowia psychicznego, poczucia własnej wartości i sprawczości wśród młodych ludzi. 2023, s. 6.

5.3. Osoby niepracujące i ubogie

Ubóstwo i bezrobocie to dwa zjawiska ściśle ze sobą powiązane, choć nie zawsze brak płatnej pracy oznacza brak stałego dochodu, a w efekcie niski status materialny. Zjawisko bezrobocia można analizować w oparciu o statystyki PUP, jednak nie oddaje to do końca skali szerszego zjawiska, czyli braku płatnego zatrudnienia. Część osób zarejestrowanych w PUP to osoby, które tylko formalnie są bezrobotne, ponieważ pracują w „szarej strefie”. Z drugiej strony poza rejestrami PUP pozostają osoby poszukujące pracy na własny rachunek, a także bierne zawodowo, które teoretycznie mogłyby pracować, jednak nie mają do tego motywacji, brakuje im kompetencji życiowych lub odpowiednich kwalifikacji. Nieaktywne są dość często również osoby, które mają ograniczony dostęp do rynku pracy ze względu na specyficzne cechy. Wielodzietność, niepełnosprawność, bezdomność czy alkoholizm powodują, że podjęcie i utrzymanie się w pracy może być szczególnie trudne, ponieważ bariery tkwią nie tylko w świadomości jednostek, ale też całego społeczeństwa (np. stereotypy dotyczące niższej wydajności pracowników z niepełnosprawnościami) oraz systemu pomocy instytucjonalnej.

W grudniu 2023 roku w rejestrze PUP w Ostródzie zarejestrowane były 252 osoby bezrobotne z terenu Gminy Małydy, co oznacza zwiększenie ich liczby o 2 osoby (o 0,8%) w porównaniu do 2021 roku. Bezrobocie w gminie jest zróżnicowane pod kątem cech socjodemograficznych osób pozostających w rejestrach PUP.

Tabela 9. Bezrobotni w Gminie Małydy w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021	2022	2023
Ogółem	250	233	252
Kobiety	158	134	150
Mężczyźni	92	99	102
Do 25 roku życia	42	36	31
Do 30 roku życia	77	66	79
Powyżej 50 roku życia	65	76	68
Długotrwale bezrobotni	142	128	129

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BDL GUS.

Z punktu widzenia wsparcia osób doświadczających bezrobocia kluczowe znaczenie mają czynniki indywidualne, które wpływają na zdolność i motywację do podjęcia zatrudnienia. Jednym z takich czynników jest płeć, na co wskazują rozmiary bezrobocia wśród mieszkańców. Kobiety stanowią bowiem większość (59,5%) osób z terenu gminy zarejestrowanych jako bezrobotne. Może to być efekt m.in. kwalifikacji nieadekwatnych do potrzeb rynku pracy, przerw związanych z urodzeniem i wychowaniem dzieci czy stereotypów, w świetle których kobiety nie są chętnie zatrudniane z obawy o gorszą wydajność pracy czy większe ryzyko podejmowania zwolnień lekarskich ze względu na choroby dzieci.

Analiza cech socjodemograficznych bezrobotnych mieszkańców gminy wskazuje na dość duży odsetek osób do 30 roku życia, które, w liczbie 79, stanowiły w grudniu 2023 roku 31,3% ogółu

bezrobotnych. Jest to grupa należąca do katalogu grup w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Młodzi bezrobotni nierzadko bowiem charakteryzują się niewielkim doświadczeniem zawodowym bądź wykształceniem nieadekwatnym do potrzeb rynku pracy, a przy tym mogą mieć zbyt wysokie oczekiwania względem wynagrodzenia.

Barier na rynku pracy mogą doświadczać również osoby po 50 roku życia. W Gminie Małdyty w 2023 roku stanowiły one, w liczbie 68, ponad jedną czwartą bezrobotnych (27,0%). Sytuacja tych osób nierzadko jest skomplikowana. Mogą to być osoby dysponujące wieloletnim doświadczeniem zawodowym, ale przy tym mieć nieaktualne kwalifikacje; lub nie mieć doświadczenia w pracy w ogóle ze względu na wcześniejsze zajmowanie się domem i wychowaniem dzieci bądź podlegać stereotypom dotyczącym osób starszych na rynku pracy. Wszystko to może mieć wpływ na trudności w znalezieniu zatrudnienia.

Pomimo zmniejszania rozmiarów bezrobocia rejestrowanego problemem pozostaje nadal długotrwałe bezrobocie, rozumiane jako pozostawanie przez bezrobotnego w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych. Osoby należące do kategorii osób długotrwałe bezrobotnych w 2023 roku, w liczbie 129, stanowiły 51,2% wszystkich bezrobotnych z gminy. W porównaniu do 2021 roku ich liczba spadła o 13 osób (o 9,2%), a odsetek w strukturze zmniejszył się o 5,6 punktu procentowego.

Bezrobocie stanowi jeden z głównych powodów udzielania pomocy społecznej mieszkańcom Gminy Małdyty. W 2023 roku z tego tytułu wsparcie otrzymało 91 rodzin, w których funkcjonowało 281 osób. W porównaniu do 2021 roku liczba rodzin spadła o 26, tj. o 22,2%, natomiast liczba osób w tych rodzinach zmniejszyła się o 58 tj. o 17,1%.

Nierzadko konsekwencją bierności zawodowej i bezrobocia jest ubóstwo, będące zjawiskiem społecznym polegającym na braku dostatecznych środków materialnych do zaspokajania potrzeb życiowych jednostki lub rodziny⁵. Może ono być mierzone zarówno w sposób absolutny, co oznacza niewystarczające środki finansowe na zaspokojenie podstawowych potrzeb osoby lub rodziny, bądź w sposób relatywny, kiedy odzwierciedla nierówności społeczne i związane jest z porównaniem poziomu życia danej osoby czy rodziny do średniej w społeczeństwie.

Ubóstwo stanowi jeden z powodów przyznawania świadczeń z pomocy społecznej, przy czym musi ono współwystępować z innym powodem wskazanym w artykule 7 ustawy o pomocy społecznej. W 2023 roku z tytułu ubóstwa świadczenia z pomocy społecznej otrzymały 122 rodziny, w których funkcjonowało 340 osób. W porównaniu do 2021 roku liczba rodzin spadła o 53 (o 30,3%), natomiast liczba osób w rodzinach zmniejszyła się o 111, tj. o 24,6%.

Jednym z przejawów ubóstwa jest bezdomność. Ze wsparcia OPS z tego powodu w latach 2021-2023 korzystało od 1 do 4 rodzin i od 1 do 4 osób w tych rodzinach. Bezdomność może stanowić efekt różnych przyczyn, wśród których można wskazać rozpad rodziny, uzależnienie, brak stałych dochodów lub niski ich poziom, eksmisję oraz uzależnienia. Zadaniem gminy jest

⁵ <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/ubostwo;3990730.html>

zapewnienie osobom dotkniętym problemami bezdomności tymczasowego schronienia przez przyznanie miejsca w noclegowni, schronisku bądź ogrzewalni dla osób bezdomnych.

5.4. Osoby z niepełnosprawnościami i długotrwale chorujące

Zachowanie odpowiedniego poziomu zdrowotności społeczeństwa stanowi obecnie poważne wyzwanie, ze względu m.in. na postępujące starzenie się społeczeństwa, zanieczyszczenie środowiska i zmiany klimatyczne, niewłaściwą dietę, mało aktywny tryb życia itp. Jednocześnie jednym z zadań gminy jest ochrona zdrowia, czyli działalność, której celem jest zapobieganie chorobom i ich leczenie, utrzymanie rozwoju psychicznego, fizycznego i społecznego człowieka, przedłużanie życia, a także zapewnienie zdrowego rozwoju następnym pokoleniom. Światowa Organizacja Zdrowia definiuje zdrowie nie tylko jako całkowity brak choroby, ale także stan pełnego, fizycznego, umysłowego oraz społecznego dobrostanu, tj. dobrego samopoczucia. Zdrowie jest zatem jedną z podstawowych wartości, warunkujących prowadzenie produktywnego i satysfakcjonującego życia. Przewlekła lub ciężka choroba może zaś stanowić barierę w wypełnianiu ról zawodowych, rodzinnych i społecznych.

Problemy zdrowotne mogą być jedną z przyczyn ubóstwa i innych problemów osób i rodzin. Zaburzają bowiem ich prawidłowe funkcjonowanie w wielu aspektach, niejednokrotnie przyczyniając się do obniżenia jakości życia i wystąpienia trudnych sytuacji, takich jak utrata pracy, niemożność podjęcia zatrudnienia, trudności finansowe i zadłużenie, wynikające z wysokich kosztów leczenia przy niskich dochodach lub ich braku, uzależnienia, konflikty w rodzinie, a także inne problemy zdrowotne takie jak np. depresja.

Podobnie może wyglądać sytuacja w przypadku niepełnosprawności, która w świetle definicji WHO, oznacza „ograniczenie lub brak zdolności do wykonywania czynności w sposób lub w zakresie uważanym za normalny dla człowieka, wynikające z uszkodzenia i upośledzenia funkcji organizmu”⁶. W polskim ustawodawstwie, niepełnosprawność została zdefiniowana jako trwała lub okresowa niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodująca niezdolność do pracy⁷. Niepełnosprawność może wiązać się z obniżoną sprawnością ruchową, sensoryczną (zmysłową), intelektualną, psychofizyczną, komunikowania się oraz funkcjonowania w społeczeństwie. Jej przyczynami mogą być przewlekłe choroby, wady wrodzone, przebyte urazy i wypadki, a także obniżanie się sprawności fizycznej i umysłowej wraz ze starzeniem się organizmu. Może zatem wystąpić w różnym okresie życia oraz mieć różny stopień.

W świetle danych Narodowego Spisu Powszechnego w 2021 roku w Gminie Małydy zamieszkiwało 1 027 osób z niepełnosprawnościami, spośród których 729 osób (71,0%) to osoby niepełnosprawne prawnie, a 298 (29,0%) to osoby niepełnosprawne tylko biologicznie. Wśród głównych powodów korzystania przez mieszkańców Gminy Małydy ze świadczeń z pomocy społecznej są dwa bezpośrednio związane ze zdrowiem. W 2023 roku w 13 rodzinach funkcjonowały osoby wymagające wsparcia związanego z długotrwałą lub ciężką chorobą.

⁶ Cyt. za <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/niepelnosprawnosc;3947453.html>

⁷ Art. 2 pkt 10 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

W porównaniu do 2021 roku liczba tych rodzin wzrosła o jedną, natomiast liczba osób w rodzinach wzrosła o 7.

Niepełnosprawność członka rodziny w 2023 roku była powodem wsparcia 70 rodzin z terenu gminy, w których funkcjonowało 128 osób. Liczba tych rodzin w omawianej perspektywie zmniejszyła się o 17 (o 19,5%), natomiast liczba osób w nich funkcjonujących spadła o 4, tj. o 3,0%.

Osoby z niepełnosprawnościami, przewlekłe chorujące i ich rodziny często w większym stopniu niż inni członkowie społeczności lokalnej narażone są na ubóstwo i wykluczenie. Mogą doświadczać odrzucenia zarówno w wymiarze personalnym, przez środowisko społeczne, jak i na gruncie zawodowym. Osoby z niektórymi rodzajami niepełnosprawnościami (np. ruchowo, niewidome i niedowidzące, głuche) mierzą się w codziennym funkcjonowaniu z barierami architektonicznymi, technicznymi oraz w komunikowaniu się, przez co ich uczestnictwo w życiu społecznym jest utrudnione. Ponadto jednymi z częściej doświadczanych problemów jest niedostatek środków finansowych oraz niewystarczający dostęp do opieki zdrowotnej i rehabilitacji. W rodzinach, w których przynajmniej jeden z członków jest osobą zależną, wymagającą stałej opieki, nasilają się problemy związane z godzeniem pracy zarobkowej i innych obowiązków, a także przemęczenie i wypalenie osoby bliskiej sprawującej opiekę nad osobą chorującą lub z niepełnosprawnościami.

5.5. Osoby starsze

Według WHO, starość zaczyna się wraz z 60 rokiem życia i można ją podzielić na trzy etapy: do 74 r.ż. trwa wczesna starość, w przedziale 75-89 lat jest starość pośrednia (lub wiek podeszły), zaś od 90 r.ż. można już mówić o długowieczności lub późnej starości. Jednak pierwsze zmiany biologiczne, które oznaczają początek starości, zaczynają się w organizmie ludzkim już po czterdziestce. To wtedy słabnie zdrowotność oraz obniża się sprawność, rośnie zagrożenie przewlekłą chorobą i niepełnosprawnością. W wieku starszym te zmiany się nasilają – spada stężenie hormonów, spowalniają się funkcje poznawcze, motoryczne i pamięć, zaś występujące schorzenia dotyczą najczęściej układu krążenia (choroba wieńcowa, nadciśnienie), zmian nowotworowych, cukrzyca typu 2 i choroby układu kostno-stawowego. Osłabieniu ulega system immunologiczny, zdolność regeneracji po wysiłku oraz przystosowywanie się organizmu do zmiennych warunków⁸.

Jednak to, w jakiej kondycji psychicznej, emocjonalnej, fizycznej i społecznej dana osoba wkracza w wiek seniorski, zależy od mnóstwa czynników. Przede wszystkim jest efektem tego, jaki tryb życia osoba prowadziła, np. czy uprawiała sport lub inne aktywności na świeżym powietrzu, dobrze się odżywiła, stroniła od używek, jaką pracę wykonywała, a także czy budowała pozytywne relacje z bliskimi oraz znajomymi. W związku z tym, sytuacja życiowa danej osoby w wieku 60+ może się diametralnie różnić od jej rówieśników. Warto również wskazać, że sytuacja materialna wielu osób starszych jest trudna. Minimalna emerytura rolnicza lub pracownicza, a w bardziej skrajnych sytuacjach (gdy osoba nie wypracowała prawa

⁸ https://www.doz.pl/czytelnia/a12239-Zrozumiec_seniora_-_potrzeby_i_emocje_osob_starszych

do emerytury) renta rodzinna, renta socjalna lub inne świadczenia z pomocy społecznej, mogą okazać się nie wystarczające do pokrycia kosztów życia, zwłaszcza w sytuacji problemów zdrowotnych i rosnących wydatków na leki i wizyty u lekarzy. Ponadto, seniorzy z różnych względów są bardziej narażeni na samotność i izolację społeczną.

W obliczu powyższych problemów, seniorzy na pewnym etapie życia potrzebują pomocy innych osób w zaspokojeniu codziennych potrzeb (np. zakupy, przygotowanie posiłku, pielęgnacja i higiena ciała), jednakże nierzadko tej pomocy są pozbawieni. W takich przypadkach interweniują służby społeczne. W 2023 roku pomocą społeczną objętych było 65 rodzin emerytów i rencistów, w których funkcjonowało 68 osób, co oznacza, że prawie wszystkie środowiska były jednoosobowe.

Jednym z podstawowych zadań gminy w zakresie wsparcia osób i rodzin, które doświadczają problemu niepełnosprawności oraz ciężkiej i/lub przewlekłej choroby, są usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze. Mogą one zostać przyznane osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Usługi przyznawane są także osobom pozostającym w rodzinach, gdy rodzina nie jest sama w stanie zaspokoić potrzeb w zakresie opieki. W 2023 roku pomoc w postaci usług opiekuńczych otrzymywały 2 osoby, czyli o 6 osób mniej niż w 2021 roku.

Osoby wymagające całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogące samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych, przysługuje prawo do umieszczenia w domu pomocy społecznej. W 2023 roku w DPS w przebywało 15 mieszkańców gminy, czyli o 6 osób więcej niż w 2021 roku.

Porównując te liczby z danymi demograficznymi można dojść do wniosku, że skala zapotrzebowania na wsparcie jest wciąż relatywnie niewielka, jednakże wraz z dalszym wzrostem liczb seniorów oraz wydłużaniem się okresu trwania życia, a także pogarszaniem stanu zdrowia i rosnącym osamotnieniem osób starszych, zapotrzebowanie na świadczenie usług opiekuńczych oraz innych działań pomocowych będzie rosnąć. Oprócz wsparcia w codziennym funkcjonowaniu należy również mieć na uwadze także potrzebę kreowania warunków aktywności i rozwoju osób starszych, w tym między innymi aktywności edukacyjnej, kulturalnej, rekreacyjnej, fizycznej. Osoby w wieku od 60 lat wwyż to nie tylko osoby wymagające pomocy, ale także osoby, które mogą jeszcze pracować, działać społecznie, pomagać innym, uczyć się i rozwijać. Mają też potencjał zbudowany na latach doświadczeń i pracy, który należy diagnozować i zagospodarowywać dla dobra wspólnego. Z racji tego, że w najbliższych latach osób w starszych grupach wiekowych będzie przybywać, już teraz można mówić nie tylko o społeczeństwie starzejącym się, ale o społeczeństwie różnego wieku, czyli takim, w którym każda grupa wiekowa ma zadania do spełnienia.

6. Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią

W najbliższych latach przed Gminą Małdyty będą pojawiać się wyzwania, a zmierzenie się z nimi będzie wymagało uwzględnienia, wynikających z diagnozy, strategicznych uwarunkowań rozwoju społecznego oraz prognozy zmian w zakresie objętym Strategią.

Liczba mieszkańców gminy w ostatnich latach zmniejszyła się, na co wpływ miały zarówno migracje ludności, jak i kształtowanie się przyrostu naturalnego na ujemnym poziomie oraz starzenie się społeczeństwa. Należy mieć na uwadze, że rozwój cywilizacyjny, wydłużanie czasu trwania życia oraz coraz wyższa jego jakość będą powodować dalszy systematyczny wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Jeżeli nie pójdzie za nim adekwatny wzrost liczby osób w przedprodukcyjnym okresie życia, głównie ze względu na to, że decyzje prokreacyjne podejmowane są obecnie coraz później, a dominującym modelem rodziny staje się model 2+1, który nie zapewni prostej zastępowalności pokoleń, to w strukturze społeczeństwa coraz większy odsetek będą stanowić ludzie starsi, natomiast najmłodsze grupy wiekowe będą miały coraz mniejszy udział. Będzie się to wiązało z rosnącymi potrzebami, głównie w sferze pomocy społecznej i opieki zdrowotnej – zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze, medyczne, pielęgnacyjne, edukacyjne czy aktywizacyjne.

Jednym z priorytetowych obszarów lokalnej polityki społecznej w najbliższych latach powinno być zdrowie. W związku ze starzeniem się społeczeństwa oraz trybem życia nie sprzyjającym zdrowiu poprzez m.in. brak lub małą aktywność fizyczną, niewłaściwe odżywianie czy niewystarczającą dbałość o higienę, może zwiększać się liczba osób, które będą wymagały wsparcia z tytułu niepełnosprawności czy przewlekłych chorób, zwłaszcza tzw. chorób cywilizacyjnych. Znaczenie mają tu również aspekty środowiskowe, w szczególności zmiany klimatu oraz zanieczyszczenia środowiska, które mogą obniżać poziom zdrowotności społeczeństwa. Należy wobec tego zadbać z jednej strony o systematyczne zwiększanie dostępu do ochrony zdrowia, a także rozwijanie usług opiekuńczych i innych środowiskowych form wsparcia, a z drugiej o efektywne oddziaływanie na poziomie świadomości społeczeństwa i profilaktyki zdrowotnej. Działania w zakresie promocji zdrowia powinny wyposażać ludzi w kompetencje umożliwiające im zwiększanie kontroli nad własnym zdrowiem, podejmowanie decyzji sprzyjających zdrowiu, kształtowanie potrzeb i kompetencji do rozwiązywania problemów zdrowotnych, a także zwiększanie potencjału zdrowia. W obszarze zdrowia szczególną uwagę należy poświęcić zdrowiu psychicznemu, zarówno osób dorosłych, jak i dzieci i młodzieży.

Szczególnym wsparciem należy obejmować rodziny z dziećmi, w tym wielodzietne, niepełne, borykające się z trudnościami codziennego życia i dysfunkcjami, takimi jak przemoc czy uzależnienia. Trzeba wspierać je w szczególności w obszarach kompetencji opiekuńczo-wychowawczych, prawidłowych wzorców i relacji w rodzinie, rozwoju dzieci i młodzieży, aktywności i integracji społecznej rodzin czy przewyższania trudności życiowych. Ważne jest, aby dążyć do rozwiązań, które nie uzależniają wsparcia od dochodu rodziny, natomiast sprzyjają skorzystaniu z niego rodzinom, które przekraczają tzw. próg dochodowy, co nie oznacza, że nie doświadczają żadnych trudności i problemów.

Ważnym aspektem lokalnej polityki społecznej powinna być aktywizacja zawodowa mieszkańców pozostających bez pracy, zarówno zarejestrowanych w urzędzie pracy, jak i biernych zawodowo, nie podejmujących żadnych wysiłków w kierunku pozyskania zatrudnienia. W szczególności należy zwrócić uwagę na osoby w wieku od 50 lat wzwyż, osoby do 30 roku życia, a także osoby długotrwale bezrobotne.

W świetle statystyk pomocy społecznej, do dominujących problemów na terenie Gminy Małdyty należy zaliczyć bezrobocie, ubóstwo, długotrwałą lub ciężką chorobę, niepełnosprawność, potrzebę ochrony macierzyństwa i bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz prowadzenia gospodarstwa domowego. Przewyciężanie tych problemów jest trudne, ponieważ najczęściej mają utrwalony charakter. Znacząca liczba rodzin dotkniętych chorobą i niepełnosprawnością prawdopodobnie będzie stale korzystać z tego tytułu z pomocy społecznej, jednak może też stanowić przyczynek do zaplanowania działań w zakresie promocji i ochrony zdrowia.

Do wyzwań lokalnej polityki społecznej należy też zaliczyć różne rodzaje uzależnień, w tym nie tylko od substancji psychoaktywnych, takich jak alkohol, narkotyki czy dopalacze, ale także uzależnienia behawioralne np. od internetu, komputera czy hazardu. Są one trudne do wykrycia i zdiagnozowania, a często mają nieświadomy charakter bądź nie zostają ujawnione przez osoby nimi dotknięte ze względu chociażby na poczucie wstydu czy brak wiary w możliwość uzyskania skutecznej pomocy. Oba rodzaje uzależnień są niebezpieczne ze względu na ich wpływ na zdrowie fizyczne, a także na funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne osób oraz rodzin. Niejednokrotnie prowadzą nie tylko do utraty zdrowia, ale także do wykluczenia społecznego, przestępczości oraz problemów i dysfunkcji w rodzinie.

Realizacji wyzwań lokalnej polityki społecznej będzie sprzyjać zwiększanie dostępu do usług społecznych w Gminie Małdyty w tym m.in. w obszarze wspierania rodziny, usług na rzecz osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, aktywizacji społecznej i zawodowej, ze szczególnym naciskiem na grupy doświadczające różnych trudności w dostępie do rynku pracy, przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy domowej, a także wspierających aktywność społeczną wszystkich grup społecznych. Istotne jest to, aby ich rodzaj i zakres stanowił odpowiedź na istniejące oraz prognozowane potrzeby, sprzyjając tym samym rozwojowi społecznemu.

Ważna jest także współpraca międzyinstytucjonalna, która umożliwi podejmowanie wielopłaszczyznowych działań w zakresie nie tylko diagnozowania i rozwiązywania problemów społecznych, ale przede wszystkim kreowania dobrej jakości życia mieszkańców. Dostępność usług społecznych może być zwiększona poprzez aktywność podmiotów ekonomii społecznej, dlatego ważne jest kreowanie warunków do ich rozwoju, a także angażowania się obywateli oraz tworzonych przez nie organizacji w kształtowanie polityk publicznych, we współdecydowanie w sprawach lokalnych, jak również sprawna wymiana informacji pomiędzy władzą i mieszkańcami.

7. Cele i kierunki działań

Część wdrożeniowa *Strategii rozwiązywania problemów społecznych Gminy Małdyty na lata 2025-2030* została usystematyzowana w formie priorytetów oraz celów strategicznych. Każdy z nich dotyczy innego wycinka rzeczywistości społecznej, jednakże są one ze sobą ściśle powiązane i wszystkie służą realizacji celu głównego Strategii. W związku z tym, wszystkie cele należy rozpatrywać łącznie w kontekście rozwoju społecznego gminy, uwzględniając jednak to, że wdrożenie założeń jednego z nich będzie miało istotny wpływ na powodzenie pozostałych.

Cel główny Strategii brzmi:

Zwiększenie dostępu do usług społecznych, służących poprawie jakości życia osób i rodzin zamieszkujących Gminę Małdyty.

Osiągnięciu celu głównego będzie służyć realizacja celów strategicznych i szczegółowych, poprzez każdorazowo określony katalog działań, wyznaczający kluczowe, niezbędne kierunki zaangażowania władz samorządu, jednostek organizacyjnych gminy oraz partnerów lokalnych. Nie jest katalogiem zamkniętym, więc jeżeli w trakcie wdrażania Strategii pojawią się jeszcze inne pomysły (projekty) wpisujące się w jej cele, to również powinny zostać wzięte pod uwagę. W ramach każdego celu strategicznego określono katalog działań, uwzględniających oddziaływanie z jednej strony na całą społeczność gminy, a z drugiej na wybrane grupy, zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społeczno-zawodowym. Są to przede wszystkim rodziny z dziećmi, dzieci i młodzież, osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami, osoby znajdujące się w sytuacjach skrajnych oraz społeczność gminy.

Zdefiniowane wyżej obszary oddziaływań przekładają się na zaplanowane w ramach Strategii kierunki niezbędnych działań, które integrują zasoby, kompetencje i zadania z zakresu pomocy społecznej, rynku pracy, edukacji, zdrowia, mieszkalnictwa, bezpieczeństwa publicznego, kultury oraz sportu i rekreacji. Ich efektywna realizacja wymaga m.in.:

- ✓ stałego zwiększania kompetencji pracowników i osób zaangażowanych w realizację Strategii, poprzez systematyczny udział w szkoleniach, kursach, warsztatach, seminariach, konferencjach, wizytach studyjnych i innych formach edukacji;
- ✓ wspierania kadry specjalistów zajmujących się m.in. uzależnieniami, przemocą w rodzinie oraz interwencją kryzysową w postaci superwizji i pomocy psychologicznej;
- ✓ wzmocnienia współpracy i komunikacji międzyinstytucjonalnej w obszarach objętych Strategią, służącej szybkiej diagnozie oraz przeciwdziałania dysfunkcjom społecznym, a także zmniejszaniu skali ich występowania.

Powyższe działania dotyczą każdego z przyjętych obszarów priorytetowych.

Priorytet I. Zapobieganie ubóstwu, bezrobociu i problemom mieszkaniowym

WIZJA (kierunek oczekiwanych zmian):	Mieszkańcy Gminy są samodzielni, zaradni oraz odpowiedzialni za siebie i swoich najbliższych. Osoby w wieku aktywności zawodowej posiadają wykształcenie i kwalifikacje potrzebne na rynku pracy, a także wykazują gotowość do podejmowania zatrudnienia lub prowadzenia własnej firmy, również w sektorze ekonomii społecznej. Praca zawodowa stanowi dla osób i rodzin źródło utrzymania, a także przestrzeń do kontaktów społecznych i samorealizacji. Gospodarstwa domowe posiadają dostateczne warunki materialne do zaspokojenia podstawowych potrzeb takich jak mieszkanie, wyżywienie i ubranie, stanowiących warunków aktywnego funkcjonowania w społeczeństwie.
Cel strategiczny:	1. Zmniejszenie obszarów wykluczenia osób i rodzin związanych z bezrobociem, ubóstwem materialnym oraz niepewnością mieszkaniową.
Cele szczegółowe:	1.1. Wzmacnianie kompetencji sprzyjających aktywności zawodowej, przedsiębiorczości oraz samodzielności i zaradności życiowej. 1.2. Ułatwianie dostępu do rynku pracy osobom bezrobotnym znajdującym się w szczególnie trudnej sytuacji. 1.3. Wspieranie osób i rodzin w zapewnieniu odpowiednich warunków socjalno-bytowych.

Główne kierunki działań:

- 1) Realizacja pracy socjalnej z osobami bezrobotnymi oraz biernymi zawodowo i ich rodzinami, w tym w oparciu o kontrakt socjalny i projekt socjalny.
- 2) Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w Ostródzie i innymi instytucjami rynku pracy w zakresie aktywizacji zawodowej mieszkańców gminy, w szczególności osób należących do grup *defaworyzowanych*, m.in. poprzez udostępnianie informacji o wolnych miejscach pracy, doradztwo zawodowe, staże, prace społecznie użyteczne.
- 3) Upowszechnianie wiedzy o ekonomii społecznej oraz możliwości uzyskania wsparcia przez osoby planujące prowadzić działalność gospodarczą w ramach spółdzielni socjalnej, fundacji lub stowarzyszenia.
- 4) Rozwój usług opieki nad dziećmi do 6 roku życia w różnych formach, jako instrumentu ułatwiającego godzenie obowiązków zawodowych z pełnieniem ról rodzinnych, zwłaszcza dla kobiet mających trudności z powrotem lub wejściem na rynek pracy w związku z urodzeniem i wychowaniem dziecka.
- 5) Działania ukierunkowane na przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu i komunikacyjnemu umożliwiające aktywizację społeczną i zawodową mieszkańców gminy.
- 6) Wspieranie mieszkańców gminy przejawiających trudności w zakresie prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego oraz rozwiązywania problemów socjalno-

bytowych i finansowych, poprzez organizację poradnictwa, szkoleń i treningów służących nabywaniu umiejętności oraz kształtowaniu odpowiednich postaw.

- 7) Organizowanie zbiorów żywności, odzieży i innych podstawowych dóbr z przeznaczeniem dla najbardziej potrzebujących, w szczególności rodzin wielodzietnych i niepełnych zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- 8) Udzielanie wsparcia finansowego oraz świadczeń w naturze rodzinom i osobom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej, w szczególności niezaradnym życiowo z powodu niepełnosprawności, rodzinom wielodzietnym i niepełnym, bezdomnym, dotkniętym zdarzeniami losowymi, klęskami żywiołowymi lub ekologicznymi.
- 9) Inicjowanie programów na rzecz zwiększania dostępności mieszkań dobrej jakości oraz prewencji przed utratą mieszkania i eksmisją.

Okres realizacji działań: 2025-2030 (działania ciągłe)

Wskaźniki realizacji celów i działań:

- Liczba mieszkańców gminy (świadczeniobiorców, rodzin i osób w rodzinach) korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia, bezdomności, zdarzeń losowych, klęsk żywiołowych i ekologicznych (*źródło danych: GOPS*).
- Liczba mieszkańców gminy (świadczeniobiorców, rodzin i osób w rodzinach), którym przyznano świadczenia pieniężne i niepieniężne (*GOPS*).
- Liczba rodzin oraz osób w rodzinach objętych pracą socjalną, w tym objętych wyłącznie pracą socjalną (*GOPS*).
- Liczba mieszkańców gminy w podziale na kobiety i mężczyzn zarejestrowanych jako osoby bezrobotne (wg stanu na koniec roku), z uwzględnieniem osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy (*GUS, PUP*).
- Liczba mieszkańców gminy, którzy ukończyli różne formy aktywizacji zawodowej oraz podjęli zatrudnienie lub samozatrudnienie (*PUP*).
- Liczba działających na terenie gminy instytucjonalnych form opieki i wychowania dzieci do 6 roku życia oraz liczba dzieci korzystających (*UG*)

Priorytet II. Wspieranie prawidłowego funkcjonowania rodzin oraz rozwoju dzieci i młodzieży

<p>WIZJA (kierunek oczekiwanych zmian):</p>	<p>Rodziny zamieszkujące Gminę zapewniają swoim członkom odpowiednią opiekę i wychowanie, a także stymulują ich do rozwoju emocjonalnego, intelektualnego i fizycznego. Rodziny potrafią rozpoznawać sytuacje trudne i kryzysy oraz je przezwyciężać, wykorzystując własne zasoby i uprawnienia, a jeżeli nie jest to możliwe, chętnie korzystają ze wsparcia specjalistów. Dzieci i młodzież mają stworzone odpowiednie warunki opiekuńczo-wychowawcze w rodzinach, a ponadto mogą korzystać z szerokiej oferty aktywności w sferze edukacyjnej, kulturalnej i sportowej proponowanej przez lokalne instytucje i organizacje społeczne, co sprzyja ich zdrowiu psychicznemu. Młodzież zamieszkująca gminę jest przygotowana do wyzwań dorosłego życia, przede wszystkim do efektywnego pełnienia ról rodzinnych, społecznych i zawodowych.</p>
<p>Cel strategiczny:</p>	<p>2. Wzmocnienie rodzin w wypełnianiu podstawowych funkcji, w szczególności w sferze opieki, wychowania oraz rozwoju dzieci i młodzieży.</p>
<p>Cele szczegółowe:</p>	<p>2.1. Wzrost kompetencji rodziców oraz prawnych opiekunów w zakresie należytej opieki i wychowania dzieci. 2.2. Zmniejszenie częstości występowania sytuacji trudnych w rodzinie, w tym przemocy domowej i kryzysów. 2.3. Zapewnienie dzieciom i młodzieży dobrych warunków do życia i wszechstronnego rozwoju.</p>

Główne kierunki działań:

- 1) Realizacja na terenie gminy akcji społecznych oraz różnych form edukacji służących podnoszeniu świadomości rodzicielskiej, nabywaniu kompetencji związanych z pełnieniem ról rodzinnych, a także uwrażliwianiem mieszkańców na problem przemocy w rodzinie i inne dysfunkcje (np. zajęcia w ramach „Szkoły dla rodziców i wychowawców”, spotkania i konsultacje ze specjalistami, broszury informacyjne).
- 2) Pedagogizacja rodziców w szczególności w zakresie roli wychowawczej, potrzeb psychicznych dziecka, znaczenia wspólnego spędzania czasu, stosowania kar i pochwał oraz świadomości zagrożeń społecznych, a także wzmocnienie współpracy placówek oświatowych z rodzicami dzieci uczęszczających do szkół.
- 3) Działania sprzyjające zdrowiu psychicznemu dzieci i młodzieży, w tym m.in. programy edukacyjne i profilaktyczne, warsztaty i szkolenia, zwiększenie dostępności wsparcia psychologicznego, rozwój różnorodnych form aktywności i organizacji czasu wolnego.

- 4) Zapewnienie wsparcia rodzinom doświadczającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, w tym zwłaszcza zagrożonym odebraniem dzieci i umieszczeniem w pieczy zastępczej, w postaci m.in. pracy socjalnej oraz asystentury rodzinnej, organizacji grup samopomocowych, a także placówek wsparcia dziennego dla rodzin, działających w formie opiekuńczej, specjalistycznej lub pracy podwórkowej.
- 5) Rozwój poradnictwa specjalistycznego, w szczególności prawnego, psychologicznego i rodzinnego, w tym terapii rodzinnej, świadczonego osobom i rodzinom, które m.in. wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, znajdują się w sytuacji kryzysowej bądź doświadczają przemocy domowej.
- 6) Położenie większego nacisku w kształceniu dzieci i młodzieży na rozwijanie kompetencji kluczowych, umiejętności interpersonalnych oraz postaw aktywnego uczestnictwa w życiu publicznym, z wykorzystaniem aktywizujących metod pracy oraz technologii informacyjnych i komunikacyjnych.
- 7) Organizacja zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych w formach atrakcyjnych dla dzieci i młodzieży, takich jak warsztaty, koła zainteresowań, konkursy, turnieje sportowe, wycieczki, obozy edukacyjne czy wymiany międzynarodowe, służących doskonaleniu wiedzy i umiejętności oraz rozwijającym pasje i zainteresowania.
- 8) Zapewnienie możliwości korzystania ze wsparcia psychologa, doradcy zawodowego oraz innych specjalistów przez dzieci i młodzież w stopniu uwzględniającym ich potrzeby rozwojowe.
- 9) Rozwój poradnictwa specjalistycznego oraz pracy terapeutycznej z dziećmi, osobami dorosłymi i całymi rodzinami doświadczającymi przemocy domowej oraz uzależnień.
- 10) Stosowanie procedury „Niebieskie Karty” jako elementu profesjonalnego systemu przeciwdziałania przemocy w środowisku lokalnym

Okres realizacji działań: 2025-2030 (działania ciągłe)

Wskaźniki realizacji celów i działań:

- Liczba mieszkańców gminy (świadczeniobiorców, rodzin i osób w rodzinach) objętych pomocą społeczną z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, potrzeby ochrony macierzyństwa, w tym wielodzietności oraz z powodu przemocy w rodzinie (*źródło danych: GOPS*).
- Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych wsparciem asystenta rodziny (*GOPS*).
- Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z placówek wsparcia dziennego dla rodzin; poradnictwa specjalistycznego (*GOPS*).
- Liczba przeprowadzonych akcji społecznych oraz różnych form edukacji, w tym upowszechniających wiedzę na temat problemu przemocy w rodzinie i innych dysfunkcji (*podmioty realizujące*).
- Liczba interwencji domowych policji, w tym liczba interwencji, w trakcie których stwierdzono przemoc domową (*Komisariat Policji w Małdytach*).

- Liczba założonych Niebieskich Kart przekazanych do rozpatrzenia przez Zespół Interdyscyplinarny (*Zespół Interdyscyplinarny*).
- Liczba dzieci z terenu gminy umieszczonych w pieczy zastępczej (*GOPS, PCPR*).

Priorytet III. Włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami, osób starszych oraz osób długotrwale chorujących

<p>WIZJA (kierunek oczekiwanych zmian):</p>	<p>Osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami oraz długotrwale chorujące są pełnoprawnymi i aktywnymi uczestnikami życia społecznego. Zarówno starzenie się organizmu, jak i ograniczenie jego sprawności spowodowane przez niepełnosprawność albo ciężką i/lub długotrwałą chorobę, są traktowane jako naturalny proces i element życia, nie stanowiący czynnika uzasadniającego marginalizację tych osób i ich rodzin. W związku z tym osoby starsze, długotrwale chorujące i z niepełnosprawnościami mają możliwości podejmowania aktywności społecznej, edukacyjnej i zawodowej w takim stopniu, na jaki pozwala im stan zdrowia. Natomiast osoby, którym stan zdrowia ogranicza sprawność oraz uniemożliwia podejmowanie aktywności, korzystają z szerokiej oferty pomocy i wsparcia.</p>
<p>Cel strategiczny:</p>	<p>3. Poprawa jakości życia osób starszych, ciężko lub przewlekle chorujących oraz osób z niepełnosprawnością w środowisku lokalnym.</p>
<p>Cele szczegółowe:</p>	<p>3.1. Zapewnienie dostępności różnych form opieki i wsparcia dla osób o ograniczonej samodzielności. 3.2. Rozwój wszechstronnej aktywności osób starszych, chorujących oraz osób z niepełnosprawnościami. 3.3. Zwiększenie świadomości społecznej w zakresie problemów i potrzeb osób starszych, chorujących oraz osób z niepełnosprawnościami.</p>

Główne kierunki działań:

- 1) Zapewnienie na terenie gminy wysokiej jakości usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych oraz pomocy sąsiedzkiej, w celu jak najdłuższego utrzymania osób starszych i z niepełnosprawnościami w lokalnym środowisku.
- 2) Rozwój usług rehabilitacyjnych, usług asystenta osób niepełnosprawnych i osób starszych, teleopieki oraz opieki wytchnieniowej.
- 3) Rozwój wolontariatu na rzecz osób w podeszłym wieku, przewlekle chorujących i z niepełnosprawnościami, zwłaszcza samotnych i ubogich.
- 4) Tworzenie i rozwój ośrodków wsparcia dla osób starszych i osób z niepełnosprawnościami, takich jak np. dzienny dom pobytu, środowiskowy dom samopomocy, klub seniora, a także mieszkań treningowych i wspomaganych.
- 5) Likwidacja barier architektonicznych, komunikacyjnych oraz transportowych utrudniających osobom z niepełnosprawnościami poruszanie się w przestrzeni publicznej oraz w miejscu zamieszkania, w tym poprzez organizację transportu door-to-door.

- 6) Wspieranie różnorodnych form aktywności zawodowej, społecznej, edukacyjnej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej osób starszych i osób z niepełnosprawnościami, w tym m.in. zajęć rozwijających pasje i zainteresowania, wycieczek i wyjazdów kulturalnych, a także kursów i szkoleń podnoszących kompetencje cyfrowe;
- 7) Wsparcie aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami poprzez współpracę z PUP w tym zakresie, a także realizację projektów, staży, szkoleń itp.
- 8) Realizacja programów edukacyjnych, kampanii oraz akcji informacyjnych dotyczących potrzeb i problemów osób starszych, osób z niepełnosprawnościami i przewlekle chorujących, służących przełamywaniu stereotypów społecznych oraz integracji tych grup.
- 9) Budowanie świadomości społecznej oraz postaw akceptacji i życzliwości wobec osób z zaburzeniami psychicznymi.
- 10) Upowszechnianie informacji o uprawnieniach oraz o różnych dostępnych formach pomocy przysługujących osobom starszym, osobom z niepełnosprawnościami i przewlekle chorującym, a także ich rodzinom – w ścisłej współpracy z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, placówkami oświaty i ochrony zdrowia, organizacjami pozarządowymi i kościelnymi, osobami prywatnymi i innymi podmiotami.

Okres realizacji działań: 2025-2030 (działania ciągłe)

Wskaźniki realizacji celów i działań:

- Liczba oraz odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle ludności gminy (*źródło danych: GUS*).
- Liczba oraz odsetek świadczeniobiorców pomocy społecznej w wieku poprodukcyjnym (*GOPS*).
- Liczba mieszkańców gminy (świadczeniobiorców, rodzin i osób w rodzinach) objętych pomocą społeczną z powodu niepełnosprawności oraz długotrwałej lub ciężkiej choroby (*GOPS*).
- Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych (w tym specjalistycznych) w miejscu zamieszkania (*GOPS*).
- Liczba działających na terenie gminy placówek zapewniających pomoc i wsparcie dla osób starszych, z niepełnosprawnościami i przewlekle chorych oraz liczba osób korzystających z ich usług (*GOPS*).

Priorytet IV. Rozwój aktywnej, świadomej i wolnej od dysfunkcji społeczności

WIZJA (kierunek oczekiwanych zmian):	Społeczność lokalna jest zintegrowana i aktywna, cechuje ją wysoki poziom empatii oraz liczne przejawy samopomocy. Ludność gminy ma wysokie poczucie bezpieczeństwa, zaś skala dysfunkcji zmniejsza się wraz ze wzrostem świadomości oraz rozwojem usług wsparcia dla osób i rodzin ich doświadczających. Społeczność potrafi zadbać o zdrowie i ekologię, aby zapewnić sobie dobrą jakość życia na starość, a także unikać chorób cywilizacyjnych i ograniczać ryzyko niepełnosprawności. Mieszkańcy są ponadto świadomi, w jaki sposób mogą aktywnie kreować otaczającą ich rzeczywistość, tworzą grupy nieformalne i organizacje pozarządowe oraz partycypują we władzy na lokalnym szczeblu.
Cel strategiczny:	4. Wzrost świadomości i aktywności społecznej, sprzyjający rozwojowi społeczeństwa obywatelskiego w gminie.
Cele szczegółowe:	4.1. Podniesienie wśród mieszkańców stanu wiedzy i umiejętności ważnych w różnych obszarach życia społecznego. 4.2. Zwiększenie zaangażowania społeczności w sprawy lokalne. 4.3. Wzmocnienie oddziaływań profilaktycznych w zakresie zdrowia i uzależnień.

Główne kierunki działań:

- 1) Realizacja kampanii i akcji społecznych oraz programów edukacyjnych służących podnoszeniu wiedzy oraz kształtowaniu odpowiednich postaw prospołecznych, w szczególności w zakresie zdrowia, bezpieczeństwa publicznego, profilaktyki uzależnień i przemocy domowej.
- 2) Inicjowanie i realizacja programów edukacyjno-profilaktycznych skierowanych do dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych, dotyczących różnych rodzajów uzależnień, zachowań ryzykownych, przemocy oraz zachowań agresywnych; ze szczególnym uwzględnieniem problematyki aktualnych zagrożeń, takich jak rozwój nowoczesnych technologii, dysfunkcyjne grupy i zachowania, przekaz medialny itp.
- 3) Upowszechnianie informacji z wykorzystaniem materiałów drukowanych, mediów, bezpośrednich spotkań ze specjalistami i innych środków przekazu na temat możliwości uzyskania pomocy przez osoby doświadczające przemocy, uzależnione i ich rodziny.
- 4) Organizowanie społeczności lokalnej poprzez środowiskową pracę socjalną, animację społeczną, a także wspieranie liderów społecznych, grup nieformalnych oraz zorganizowanych aktywności mieszkańców (np. działalności stowarzyszeń, klubów seniora, kół gospodyń wiejskich).
- 5) Organizacja wydarzeń, imprez i uroczystości o zasięgu sołectkim lub gminnym, związanych ze świętami narodowymi, religijnymi, ważnymi rocznicami oraz lokalnymi tradycjami

i zwyczajami, sprzyjających budowaniu tożsamości i poczucia przynależności do wspólnoty.

- 6) Współpraca merytoryczna i finansowa z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie służąca poprawie dostępności usług społecznych oraz zaangażowaniu obywateli w rozwój lokalny.
- 7) Wykorzystywanie różnorodnych form konsultacji społecznych (np. spotkania otwarte, debaty, warsztaty obywatelskie, badania ankietowe, zespoły konsultacyjne) przy podejmowaniu przez władze gminy decyzji w sprawach ważnych dla społeczności, w sposób stwarzający warunki do powszechnego w nich uczestnictwa osób i organizacji pozarządowych.
- 8) Poszukiwanie i wdrażanie nowych rozwiązań w obszarze aktywizacji społecznej oraz rozwoju lokalnego, uwzględniających doświadczenia innych miast i gmin oraz krajów.

Okres realizacji działań: 2025-2030 (działania ciągłe)

Wskaźniki realizacji celów i działań:

- Liczba zrealizowanych działań/programów o charakterze edukacyjno-profilaktycznym oraz liczba ich uczestników (*źródło danych: podmioty realizujące*).
- Liczba organizacji pozarządowych mających siedzibę na terenie gminy (*GUS*).
- Liczba organizacji pozarządowych, które otrzymały dotacje na realizację zadań gminy, w tym w drodze pozakonkursowej (*UG*).
- Liczba przeprowadzonych konsultacji społecznych – ze wskazaniem form oraz liczby ich uczestników (*UG*).
- Liczba nowoutworzonych oraz działających zespołów o charakterze inicjatywnym, konsultacyjnym i opiniodawczym; liczba osób wchodzących w ich skład, w tym odsetek reprezentujących sektor obywatelski i przedsiębiorców (*UG*).

8. Sposób realizacji Strategii

8.1. Usługi społeczne oraz zadania publiczne zlecane podmiotom ekonomii społecznej

W świetle uwarunkowań ustawowych strategia powinna określać usługi społeczne w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, oraz zadania publiczne, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zlecane w trybach, o których mowa w tej ustawie.

Usługi wskazane w ustawie o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych zawierają się w następujących obszarach: 1) polityki prorodzinnej, 2) wspierania rodziny, 3) systemu pieczy zastępczej, 4) pomocy społecznej, 5) promocji i ochrony zdrowia, 6) wspierania osób niepełnosprawnych, 7) edukacji publicznej, 8) przeciwdziałania bezrobociu, 9) kultury, 10) kultury fizycznej i turystyki, 11) pobudzania aktywności obywatelskiej, 12) mieszkalnictwa, 13) ochrony środowiska, 14) reintegracji zawodowej i społecznej.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w sferze zadań publicznych wymienia między innymi zadania w zakresie pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób; wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej; tworzenia warunków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej; udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej oraz zwiększania świadomości prawnej społeczeństwa; działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej; działalności na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego; ochrony i promocji zdrowia, w tym działalności leczniczej, działalności na rzecz osób niepełnosprawnych; promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy; działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym; działalności wspomagającej rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości; działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych; nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, oświaty i wychowania; kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego; wspierania i upowszechniania kultury fizycznej. W związku z uchwaleniem ustawy o ekonomii społecznej dodane zostało również zadanie w zakresie działalności na rzecz podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

Usługi społeczne i zadania publiczne, które są zlecane w trybie ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie to działania profilaktyczne poprzez wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej, sportu i rekreacji wśród mieszkańców Gminy Małdyty, w tym dzieci, młodzieży, dorosłych, seniorów oraz niepełnosprawnych ze wszystkich grup wiekowych, działania z obszaru ochrony i promocji zdrowia oraz przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom poprzez kreowanie pożądanych postaw społecznych związanych z upowszechnianiem kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego.

8.2. Koordynacja wdrażania Strategii

W świetle ustawy o pomocy społecznej, realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych, podobnie jak jej opracowanie, należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Znaczna część kierunków działań zaplanowanych w Strategii mieści się w zadaniach jednostek organizacyjnych Gminy Małdyty, a także Powiatu Ostródzkiego czy podmiotów ekonomii społecznej. Zasadniczą rolę w zakresie planowania oraz podejmowania decyzji strategicznych będą odgrywały władze Gminy – Wójt oraz Rada Gminy, natomiast instytucją koordynującą działania związane z wdrażaniem Strategii będzie Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Małdytach.

Strategia jest wieloletnim dokumentem planistycznym, w związku z czym należy wziąć pod uwagę, że w wyniku zmian społeczno-ekonomicznych niektóre jej zapisy mogą stać się nieaktualne jeszcze przed końcem okresu jej obowiązywania. W takiej sytuacji należy podjąć decyzję o jej aktualizacji bądź o opracowaniu nowej Strategii, uwzględniającej nowe uwarunkowania prawne, programowe, społeczne czy ekonomiczne.

Aktualizacja dokumentu, przeprowadzana w trybie, w jakim uchwalona została Strategia, będzie konieczna tylko w przypadku gdy zmianie ulegną obszary priorytetowe i cele strategiczne dokumentu. W pozostałych przypadkach decyzja o aktualizacji zostanie podjęta przez koordynatora wdrażania Strategii. Aktualizacji Strategii nie wymagają natomiast zmiany w katalogu działań służących realizacji celów, ponieważ z założenia jest to katalog otwarty, wykorzystywany w zależności od aktualnych potrzeb oraz umożliwiający realizację innych przedsięwzięć, niż w nim wymienione, o ile wpisują się w cele Strategii. Nie wymagają jej także zmiany i modyfikacje wskaźników, służących monitoringowi działań. Jeżeli w procesie wdrażania Strategii zostanie zidentyfikowana potrzeba rozszerzenia zakresu lub przeformułowania wybranych wskaźników, możliwe jest wprowadzenie zmian bez konieczności aktualizacji dokumentu – o ile zmiany te będą służyły lepszemu rozpoznaniu sytuacji społecznej oraz efektów wdrażania Strategii.

8.3. Ramy finansowe

Z uwagi na szeroki i różnorodny katalog działań planowanych do realizacji w ramach Strategii, należy w głównych źródłach jej finansowania uwzględnić środki pochodzące z różnych źródeł, w tym dostępne nie tylko dla gmin, ale także innych podmiotów zaangażowanych w realizację Strategii. Będą to w szczególności środki krajowe, a także unijne oraz granty i środki prywatne.

Jako główne źródło finansowania należy wskazać budżet gminy. W świetle art. 7 *Ustawy o samorządzie gminnym* do zadań własnych gminy należy zaspokajanie potrzeb zbiorowych wspólnoty, w tym m.in. w sprawach ochrony zdrowia, pomocy społecznej, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, gminnego budownictwa mieszkaniowego, edukacji publicznej, kultury, polityki prorodzinnej, bezpieczeństwa obywateli czy współpracy ze społecznościami lokalnymi. Zadania te wykonywane są przez jednostki organizacyjne i pomocnicze gminy jako ich zadania statutowe, stanowiąc jednocześnie urzeczywistnienie założeń Strategii, w takim zakresie, w jakim zostało to zaplanowane. Pewien zakres działań jest ponadto możliwy do

realizacji komplementarnie lub nawet wspólnie przez Samorząd Gminy, Powiatu oraz Województwa, a także inne jednostki – na podstawie zawieranych pomiędzy nimi porozumień. Istotnym źródłem finansowania zadań jest budżet państwa. Obejmuje ono zarówno transfery w postaci subwencji ogólnej jak i dotacji celowych, z których niektóre trzeba pozyskać startując w konkursach. Istotne źródło finansowania stanowią także środki z Funduszy Europejskich w perspektywie 2021-2027, dostępne na szczeblu krajowym i regionalnym, w tym szczególności w obszarze włączenia społecznego, rynku pracy czy edukacji.

Z uwagi na to, że Strategia zakłada aktywny udział społeczności lokalnych i organizacji pozarządowych, a także partnerstwa służące efektywniejszej realizacji polityki społecznej, ważnym źródłem finansowania będą dotacje i granty dostępne dla trzeciego sektora. Wśród nich są programy rządowe i ministerialne (np. Aktywni+), a także programy Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, takie jak np. Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030 PROO oraz Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030.

Określenie bardziej precyzyjnych ram finansowych planowanych kierunków działań nie wydaje się obecnie możliwe ani celowe, szczególnie ze względu na szeroki zakres tematyczny dokumentu, długi okres jego obowiązywania oraz konkursowy charakter większości programów pomocowych, który z punktu widzenia podmiotów realizujących przekłada się na incydentalność wsparcia. Adekwatne do potrzeb kosztorysy będą tworzone w momencie planowania rocznego i aktualizacji budżetu gminy (w tym planów finansowych jednostek), a także opracowywania programów i projektów uszczegóławiających założenia Strategii.

8.4. Monitoring Strategii

Monitoring jest podstawą sprawozdawczości, zarządzania zmianą oraz ewaluacji Strategii. Dane zebrane w jego trakcie są analizowane, a następnie opracowywane w formie sprawozdań przeznaczonych zarówno na potrzeby wewnętrzne, jak i raportów prezentowanych opinii publicznej. Wypracowane wnioski i rekomendacje wspomagają proces decyzyjny oraz zarządzanie informacjami, ułatwiając znajdowanie rozwiązań w sytuacjach, kiedy zostaną zidentyfikowane odchylenia od pierwotnych założeń. Ponadto monitoring uzupełniony okresową ewaluacją może stać się źródłem cennych wskazówek dla działań korygujących i usprawniających, a także aktualizacji przyjętych planów.

Wskaźniki realizacji działań, które będą podlegać monitoringowi zostały wskazane przy celach i kierunkach działań. Przewiduje się prowadzenie monitoringu *Strategii* co dwa lata – za każde zakończone dwa lata kalendarzowe wdrażania Strategii. Raporty z monitoringu Strategii powinny zawierać osiągnięte wartości wskaźników oraz opis zrealizowanych działań, a także wnioski i rekomendacje dla dalszej realizacji Strategii. Przedmiotem monitoringu będą wskaźniki, odnoszące się do kierunków niezbędnych działań, które zostały przyporządkowane poszczególnym obszarom Strategii.